

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «ВПЛИВ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНУ
СИСТЕМУ КРАЇНИ»

Виконав студент 2 курсу, групи ФМЗ -71а
(номер курсу) (шифр групи)

Спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування» (Банківська справа)

Пустинник Лідія Григорівна

(прізвище, ініціали студента)

Керівник старший викладач, к. е. н. Бабіна О.В
(посада, науковий ступінь, прізвище, ініціали)

Суми – 2018 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра

на тему

«ПРЯМІ ПОДАТКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНУ СИСТЕМУ КРАЇНИ»

студента Пустинник Лідії Григорівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. На сьогодні більшість податків в Україні виконують переважно покладену на них фіскальну функцію, що зумовлено важким економічним становищем в державі: більшість підприємств не працює чи працює на півсили, життєвий рівень населення продовжує падати, збільшується кількість безробітних та малозабезпечених. Такі обставини призводять до того, що для виконання покладених на державу функцій потрібно значно збільшувати бюджетні видатки, тобто наповнювати доходну частину бюджету. Прямі податки мають важливе значення в системі оподаткування, тому як податкові надходження до Зведеного бюджету України становлять суттєву частку.

Останніми роками в Україні здійснюються спроби забезпечити сприятливі умови для структурної перебудови економіки. Але після прийняття Податкового кодексу, який спричинив низку суперечок і дискусій, а також став ефективним інструментом для стягнення штрафів, ситуація для підприємств та підприємців значно погіршилась. Це все обумовлює на необхідність дослідження усіх аспектів впливу прямих податків на доходи юридичних та фізичних осіб та шляхів їх оптимізації, виявляючи проблеми податкової системи України і пропонуючи способи їх усунення з врахуванням досвіду економічно розвинутих країн світу. Саме тому теоретичне обґрунтування та розробка методів практичної реалізації, форм та методів регулюючого впливу прямих податків на фінансово-економічну

систему країни набуває суттєвого значення і визначає актуальність теми дипломної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи. Розроблення та удосконалення науково-методичних підходів до функціонування системи прямих податків та оцінювання їх впливу на економічне зростання країни та розвиток фінансово-економічної системи.

Об'єктом дослідження виступають прямі податки як важіль впливу на фінансово-економічну систему країни.

Предметом дослідження є оцінювання значення системи прямих податків для покращення показників фінансово-економічної системи в Україні.

Методи дослідження. Під час дослідження використовувались спеціальні методи дослідження: узагальнення та систематизація – в процесі розгляду сутності понять «фінансово-економічна система» та «прямі податки»; групування, логічне узагальнення, системно-структурний аналіз – при дослідженні особливостей прямого оподаткування в Україні та аналізі показників фінансово-економічної системи країни; економіко-математичні методи – для оцінки впливу прямих податків на фінансово-економічну систему України.

Інформаційна база дипломної роботи. Як інформаційна база були використані законодавчі акти та нормативні документи України з питань прямого оподаткування в Україні, статистичні дані, аналітичні огляди та звіти Державної казначейської служби України, а також монографічні дослідження та наукові публікації зарубіжних і вітчизняних учених із питань формування та розвитку фінансово-економічної системи країни.

Основний науковий результат роботи. Визначено авторський підхід до понять «прямі податки» та «фінансово-економічна система»; встановлено ключові позитивні та негативні характеристики прямого оподаткування; проведено, проаналізовано вплив прямих податків на фінансово-економічний

розвиток країни та запропоновано шляхи удосконалення прямого оподаткування в Україні.

Рекомендації щодо використання результатів дослідження. Одержані результати можуть бути використані в реформуванні, фіскальними органами, системи оподаткування доходів юридичних та фізичних осіб, в процесі аналізу та прийняття рішень щодо фіскальної політики, що дозволить підвищити ефективність справляння податків в Україні.

Ключові слова: податок, прямі податки, фінансово-економічна система, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 84 сторінках, зокрема список використаних джерел із 72 найменувань, розміщений на 8 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 29 рисунків, а також 6 додатків, розміщених на 6 сторінках.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2018 р.

Рік захисту роботи – 2018 рік.

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Д.е.н., професор

_____ І. О. ШКОЛЬНИК
(підпис) (ініціали, прізвище)
“ ” _____ 2018 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(Фінанси і кредит).(Банківська справа)
студенту 2 курсу, групи ФМЗ-71а
(номер курсу) (шифр групи)

Пустинник Лідія Григорівна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи: «Вплив прямих податків на фінансово-економічну систему країни»
затверджена наказом по університету від «08» 12 2017 року №2747-III
2. Термін подання студентом закінченої роботи «__» _____ 20__ року
3. Мета кваліфікаційної роботи полягає у розробленні та удосконаленні науково-методичних підходів до функціонування системи прямих податків та оцінювання їх впливу на економічне зростання країни та розвиток фінансової системи.
4. Об'єктом дослідження у дипломній роботі виступають прямі податки як важіль впливу на фінансово-економічну систему країни.
5. Предметом дослідження є оцінювання значення системи прямих податків для покращення показників фінансово-економічної системи в Україні.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах: законодавчі акти та нормативні документи України з питань прямого оподаткування в Україні, статистичні дані, аналітичні огляди та звіти Державної казначейської служби

України, а також монографічні дослідження та наукові публікації зарубіжних і вітчизняних учених із питань формування та розвитку фінансово-економічної системи країни.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

Розділ 1 Теоретико-методологічні аспекти прямого оподаткування в Україні
(назва – термін подання)

У розділі 1 Поглибити теоретичні підходи до визначення сутності понять «фінансово-економічна система» та «прямі податки»; охарактеризувати функції та принципи оподаткування в сучасних умовах країни.

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

Розділ 2 Аналіз прямого оподаткування та фінансово-економічної системи України

(назва – термін подання)

У розділі 2 Дослідити особливості прямого оподаткування в Україні; провести аналіз основних макроекономічних показників фінансово-економічної системи України; проаналізувати зарубіжний досвід прямого оподаткування в різних країнах світу.

(зміст конкретних завдань до розділу, які має виконати студент)

Розділ 3 Напрями удосконалення прямого оподаткування в Україні

(назва – термін подання)

У розділі 3 Визначити вплив прямих податків на фінансово-економічну систему країни; виявити напрями удосконалення прямого оподаткування в Україні.

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

8. Консультації з роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання: «___» _____ 20__ року

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

Завдання до виконання одержав

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	10
1.1. Сутність та значення фінансово-економічної системи та прямих податків.....	10
1.2. Ключові функції та принципи оподаткування в сучасних умовах.....	15
1.3. Законодавчо-нормативне регулювання прямого оподаткування в Україні.....	20
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	29
2.1. Дослідження особливостей прямого оподаткування в Україні в сучасних умовах.....	29
2.2. Аналіз основних макроекономічних показників фінансово- економічної системи України.....	34
2.3. Дослідження зарубіжного досвіду прямого оподаткування.....	45
Висновки до розділу 2.....	54
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	57
3.1. Визначення впливу прямих податків на фінансово-економічну систему України.....	57
3.2. Перспективи та шляхи вдосконалення системи прямого оподаткування в Україні.....	67
Висновки до розділу 3.....	72

ВИСНОВКИ.....	74
---------------	----

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	77
-------------------------------------	----

ВСТУП

На сьогоднішній день налагодження економіки держави вимагає особливої уваги до ефективної та потужної фінансово-економічної системи та адекватного цій системі законодавчого регулювання. У рамках фінансово-економічної системи відбувається первісне нагромадження капіталу, продукування національного доходу і всього сукупного продукту, а за тим здійснюється розподіл та перерозподіл цих останніх заради задоволення індивідуальних, приватних та суспільних проблем.

Прямі податкові надходження на сучасному етапі розвитку економіки, є ключовими доходами формування централізованих фінансових ресурсів країни. Останніми роками на державному рівні визнано гостроту проблеми оподаткування, пов'язаної з надмірністю податкового тягаря. Пряме оподаткування в сучасних умовах повинно стимулювати економічний розвиток країни, сприяти створенню умов для залучення інвестицій, розвитку приватного бізнесу, сприяти зниженню податкового тягаря, отриманню сталих доходів до Бюджетної системи країни.

Об'єктом дослідження дипломної роботи виступають прямі податки як важіль впливу на фінансово-економічну систему країни.

Предметом дослідження є оцінювання значення системи прямих податків для покращення показників фінансово-економічної системи в Україні.

Мета дослідження полягає в розробленні та удосконаленні науково-методичних підходів до функціонування системи прямих податків та оцінювання їх впливу на економічне зростання країни та розвиток фінансової системи.

Мета роботи передбачає такі завдання:

- поглибити теоретичні підходи до визначення сутності понять «фінансово-економічна система» та «прямі податки»;
- охарактеризувати функції та принципи оподаткування в сучасних умовах країни;
- дослідити особливості прямого оподаткування в Україні;
- провести аналіз основних макроекономічних показників фінансово-економічної системи України;
- проаналізувати зарубіжний досвід прямого оподаткування в різних країнах світу;
- визначити вплив прямих податків на фінансово-економічну систему країни;
- виявити напрями удосконалення прямого оподаткування в Україні.

Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети і завдань, його об'єкта та предмета. Під час дослідження використовувались спеціальні методи дослідження: систематизація та узагальнення – в процесі розгляду сутності поняття «фінансово-економічна система» та «прямі податки»; групування, логічне узагальнення, системно-структурний та історичний аналіз – при дослідженні особливостей прямого оподаткування в Україні та аналізі показників фінансово-економічної системи країни; економіко-математичні методи – для оцінки впливу прямих податків на фінансово-економічну систему України.

Як інформаційна база були використані законодавчі акти та нормативні документи України з питань прямого оподаткування в Україні, статистичні дані, аналітичні огляди та звіти Державної казначейської служби України, а також монографічні дослідження та наукові публікації зарубіжних і вітчизняних учених із питань формування та розвитку фінансово-економічної системи країни.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

1.1 Сутність та значення фінансово-економічної системи та прямих податків

Як вважають науковці, одним із важливих факторів, що впливає на ефективність функціонування підприємств та формування дохідної частини державного бюджету (податкові надходження) є діюча система оподаткування. Податки є невід'ємною частиною фінансово-економічної системи держави, тому що саме за рахунок реалізації розподільчої та регулюючої функцій податків держава може забезпечити піднесення культури, освіти, науки, добробут населення тощо.

Процес створення та еволюції фінансово-економічної системи безпосередньо пов'язаний із виникненням і становленням країни, а саме тому фінансово-економічна система є об'єктивним явищем. Це підтверджується тим, що етапи розвитку моделей фінансово-економічних систем відповідають історичним періодам розвитку державності.

Отже, розглянемо поняття фінансово-економічна система, яке мало відмінні тлумачення не тільки в різних країнах світу, а й в різні історичні проміжки часу. Сьогодні в фінансово-економічній науковій літературі існує безліч визначень і підходів щодо тлумачення сутності терміну «фінансово-економічна система» (додаток А).

Визначення «фінансово-економічна система» є багатограним та багатоаспектним, зокрема науковці розглядали його в різних аспектах: інституціональному, організаційному, економічному, змістовному. Такий вчений, як Орлюк О.П. розглядав поняття з інституціональної точки зору. Словник пропонує організаційний підхід до визначення. Кудряшов В.П.,

Опарін В.М., Роль В.Ф. та Сергієнко В.В. аналізували фінансово-економічну систему з економічної сторони.

Зарубіжні науковці інтерпретують фінансово-економічну систему здебільшого у контексті функціонування фінансового ринку. В основному вони вважаються прихильниками інституціональної побудови фінансово-економічної системи, відповідно до якої фінанси потрібно досліджувати як суспільний інститут.

Отже, проаналізувавши та узагальнивши різні формулювання поняття «фінансово-економічна система» можна сформулювати таке власне визначення: фінансово-економічна система є сукупністю усіх видів фінансово-економічної діяльності інститутів, ринків та органів влади, які є взаємозалежними між собою та які шляхом здійснення своїх повноважень та функцій відтворюють фінансово-економічну політику держави.

Фінансово-економічна система виникла з появою держави і нерозривно пов'язана з її функціонуванням. В Україні на шляху до ринкового типу фінансової системи накопичилося багато проблем, а саме: відсутність системного підходу до реструктуризації фінансової системи, надто повільний темп реформ, нечітка визначеність з конкретним напрямом реформ [4].

Фінансово-економічна система повинна бути гнучка, динамічна, саморегульована, тому держава зобов'язана віднайти оптимальний підхід до реструктуризації, керувати розвитком і забезпечувати стабільність всієї системи.

Податкова політика є головним інструментом впливу на фінансово-економічну систему держави. Завдяки цьому впливу держава досягає поставленої цілі по забезпеченню економічного зростання, впровадженню ефективної цінової політики, зайнятості населення країни, створенню системи соціального захисту менш захищених верств населення, підтриманню рівноваги у зовнішньоекономічній діяльності тощо.

До побудови дієвої системи прямого оподаткування держава має підходити передусім виважено, враховуючи не тільки фіскальні інтереси, а й

економічне середовище платників, заохочуючи їх до реалізації стратегічної цілі розвитку національної економіки. Податки виступають ефективним знаряддям державного впливу на: ринок і напрями його зростання; обсяги попиту та пропозиції; доходи юридичних осіб та громадян.

А. М. Соколовська під прямими податками вбачає обов'язкові платежі, базою сплати яких є доходи підприємств або громадян [19].

Такі науковці, як Н. Є. Заяц та М. К. Фісенко зазначають, що прямі податки є податками на деякі об'єкти майна або на доходи окремих громадян, що скорочують суму доходів їх платників [**Error! Reference source not found.**]. О. Д. Василик у понятті прямих податків теж звертає увагу тільки на одну характеристику – об'єкт оподаткування – прибуток, землю, капітал або дохід юридичної особи чи населення, а також підтверджує, що обсяг такого податку залежить від розміру певної власності [63].

Ми вважаємо, ці визначення та підходи авторів не відбивають у цілому економічної суті прямих податків та враховують тільки характеристики, які пов'язані з їх обов'язковістю та базою сплати. Однак ознака обов'язковості є характерна всім різновидам податків, що надходять до бюджетів різних рівнів. Тому потрібно сформулювати характеристики, якими наділені прямі податки та які допускають встановлення конкретної межі між всякими видами податків. Отже, ключовими характеристиками прямих податків є:

1) стягуються з кожного підприємства та входять в вартість продукції на стадії виробництва, а тому, впливають на процеси відтворення;

2) впливають на інвестиційну діяльність, ділову активність, розміри споживання та накопичення капіталу, і на розвиток інфляційних процесів, тому що скорочують доходи платників;

3) величина відрахувань прямих податків до бюджету прямо залежить від отриманих доходів громадян.

Складність у визначенні сутності та значенні прямих податків полягає ще й у тому, що самі податки можна розглядати як з макроекономічної точки зору, так і з мікроекономічної. На макроекономічному рівні податки є джерелом накопичення фінансових ресурсів держави та забезпечують виконання нею покладених функцій. Із мікроекономічної точки зору відносини з приводу оподаткування юридичних осіб є елементом фінансових відносин підприємства.

Основні переваги та недоліки прямих податків в Україні представлено на рис 1.1.

Складено автором на основі джерел [Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.]

Рисунок 1.1 – Головні позитивні та негативні характеристики прямих податків в Україні

Безсумнівно, прямі податки об'єктивно найсильніше володіють стимулюючими перспективами відносно безпосередніх товаровиробників. Їхній вплив на відтворювальні процеси здійснюється через зменшення чи збільшення доходу, який залишається в розпорядженні населення.

Прямі податки мають й інші характеристики, які відображають їх економічну сутність. Варто виділити ознаку безповоротності, оскільки податок, що сплачує підприємство, має однонаправлений рух, тобто його вартість не повертається на підприємство. Розмір сплаченого підприємством прямого податку залежить від вартості його власності чи доходу, що свідчить про залежність результатів діяльності суб'єктів господарювання та обсягу фінансових ресурсів держави. Разом з тим обсяг сплаченого податку з прибутку зменшує чистий прибуток підприємства, тим самим знижуючи рівень самофінансування підприємницьких структур.

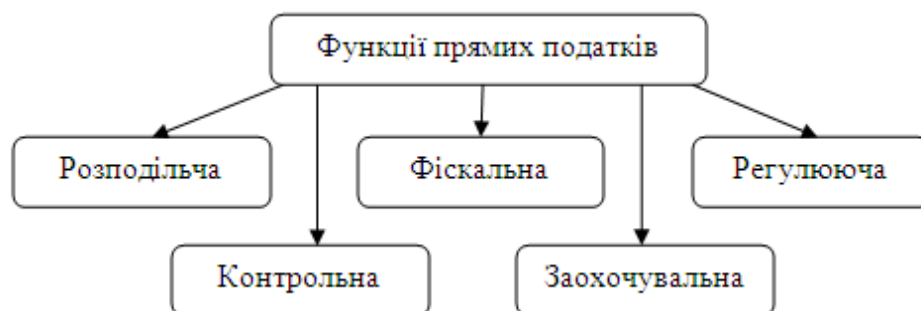
Оскільки обсяг прямого податку, що стягується із суб'єктів господарювання, залежить від вартості об'єкта оподаткування (найчастіше ним виступає прибуток підприємства), то й величина сплачених податків може суттєво коливатися, а також піддаватися складному розрахунку та контролю за правильністю його визначення.

Система прямого оподаткування повинна забезпечувати формування дохідної частини бюджету, обмежувати інфляцію та зростання рівня цін, стимулювати інноваційний та інвестиційний розвиток держави. Сьогодні прямі податки переважно реалізують лише фіскальну функцію і відображають рух вартості від юридичних та фізичних осіб до держави та не забезпечують виконання системою оподаткування стимулюючої та інвестиційної функції.

1.2 Ключові функції та принципи оподаткування в сучасних умовах

Розглядаючи функції оподаткування в якості вираження їх сутності і властивостей, в першу чергу необхідно відзначити, що на практиці оподаткування виконує декілька функцій, кожна із яких втілює те або інше призначення податків.

Вивчаючи сучасну систему оподаткування, можна сказати, що на даному етапі податки виконують різні функції: фіскальну, розподільну, регулюючу, контрольну та заохочувальну. Слід зазначити, що прямі податки цілком відображають усі ті функції, що властиві податкам узагалі (рис. 1.2)

Складено автором на основі джерел [Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.]

Рисунок 1.2 – Функції прямих податків

Фіскальна функція є ключовою функцією оподаткування. Слово фіск прийшло до сьогодення ще з Древнього Риму, адже військову касу, де зберігалися кошти, призначені для видачі воєнним римлянам, називали фіск. За допомогою даної функції втілюється провідне призначення податків: формування і мобілізація фінансових ресурсів держави, а також

нагромадження в бюджеті засобів для реалізації загальнодержавних та цільових державних програм.

Розподільна функція податків втілюється в перерозподілі суспільних доходів між категоріями населення. Професор Л. Ходов відзначає, що за допомогою оподаткування досягається «підтримка соціальної рівноваги за допомогою зміни співвідношення між доходами окремих соціальних класів із метою згладжування нерівності між ними». Тобто здійснюється передача засобів на користь незахищених верств населення за рахунок покладання податкового тягара на більш фінансово спроможних громадян.

Зі слів шведського вченого К. Еклунда: «Більша частина державного виробництва і послуг фінансується із стягнутих податків і потім розподіляється порівняно безплатно поміж населення. Це стосується утворення, медичного обслуговування, виховання дітей і ряду других спрямувань. Ціль – створити розподіл життєво-необхідних засобів більше рівномірним» [58, с. 141-145].

Із точки зору відомого англійського економіста Джона Кейнса [8, с. 14] податки існують у товаристві тільки для регулювання економічних відносин.

Стимулююча функція податків заохочує до інвестиційної та інноваційної діяльності, розширеного відтворення через надання відстрочок та розстрочок у сплаті податків, знижок на вилучення з бази оподаткування, спрощення системи оподаткування. Ця функція спрямована на підтримку зростання тих чи інших економічних явищ. Вона втілюється через систему пільг. Нинішня система оподаткування надає чималий набір податкових привілеїв малим підприємствам, підприємствам інвалідів, сільськогосподарським виробникам, організаціям, що реалізують інвестиції у виробництво і благодійну діяльність і т.д.

Підфункція, яка дестимулює, навпаки спрямована на встановлення через податковий тягар перепон для росту економічних процесів. Це втілюється в підвищених ставках податків.

Можна назвати також відтворювальну підфункцію, яка призначена для зосередженні способів на відновлення ресурсів, що використовуються.

О. Пурденко вирішальною метою політики держави у сфері оподаткування визначає фіскальну функцію, через яку реалізується головне призначення податків – формування і мобілізація доходів бюджету. Інші функції оподаткування він визначає похідними [17, 89]. Стимулюючу функцію вчений заперечує, оскільки будь-який податок є інструментом обмеження свободи його платника і вказує, що наприклад у галузі електроенергетики вона взагалі відсутня. Натомість він виділяє дестимулюючу функцію як підфункцію регулятивної.

Як вважає Горський І., фіскальна і регулююча функції розбіжні не лише самі по собі. Як-от, фіскальна компонента набуває широке стабілізуюче значення, коли зумовлює скорочення податкового тягаря. Це припустимо лише шляхом перерозподілу податкового тягаря між платниками, що безпосередньо потребує врахування регулюючих механізмів оподаткування [20, с. 36-43].

Проте вагомість податкових механізмів у регулюванні й управлінні економікою держави все-таки доволі перебільшено. З точки зору певних суспільних діячів податки є чи тільки не єдиним регулятором всіх фінансово-економічних процесів. Хоча піднесення тих чи інших економічних процесів підпорядковується власним закономірностям, у яких податкам відокремлено незначне місце.

Поль Годме у книзі «Фінансове право», як зразок регулюючої функції податку наводить приклад, коли впровадження нового податку мало на меті скоротити надмірну купівельну спроможність і боротися з інфляцією [50, с. 252]. Тому у 1948 році у Франції був створений «винятковий податок для боротьби з інфляцією». Його економічна мета була відбита навіть у самій назві.

Держава дійсно спроможна виробити більш-менш сприятливі і конкурентоспроможні умови для конкретних галузей за допомогою

податків. З іншої сторони, виникає податкове придушення інших галузей. Тому як недооцінка, так і переоцінка державою соціальної вагомості певних виробництв неприйнятні, так як у такому разі неодмінно порушується свобода конкуренції і принцип справедливості.

О. Покачалова зазначає, що система оподаткування може віддзеркалювати визнання державою головних заслуг конкретних категорій населення перед підприємством (надання податкових привілеїв учасникам Великої Вітчизняної війни, Героїв СРСР і т.д.). Але все-таки ця функція означає просту адаптацію податкових механізмів із метою виконання соціальної політики держави [50, с. 252].

Встановлення найкращого рівня оподаткування для формування доходів бюджетів усіх рівнів лишається одним з основних завдань держави. Адже стимулювання господарської діяльності шляхом податків полягає у формуванні зацікавленості підприємств у досягненні максимальних результатів виробництва.

Під впливом піднесення правових, демократичних засад державного устрою зародилися податкові системи на досить високому ступені розвитку суспільства. Створення нинішніх податкових систем відбувається відповідно до наукових принципів оподаткування. А. Смітом у роботі «Дослідження про природу і причини багатства народів» розроблено головні принципи оптимального оподаткування.

Д. Рікардо у своїх працях підтримував і розвивав думку А. Сміта. Він вважав, що «найкращий податок – найменший податок». Тобто справедливість податку слід вважати першочерговим до формування системи оподаткування та правильних ефективних взаємовідносин між суб'єктами податкової системи [4].

Основні наукові принципи оптимального оподаткування представлені в додатку Б.

Принципи ефективності та справедливості є ключовими, що беруться до уваги при побудові моделей найліпшої податкової системи. При цьому

оптимальною приймається та податкова система, яка спроможна фінансувати потреби держави за найменшого ступеня надмірного податкового тягара.

Утім вибір найкращої податкової структури відповідно до теорії оподаткування в умовах економіки добробуту має здійснюватися з урахуванням не тільки принципу ефективності, а й справедливості. Принцип справедливості потребує впровадження прогресивного прибуткового оподаткування. Тому, оптимальне прибуткове оподаткування вимагає порівняння отриманої і втраченої користі відповідно до цих критеріїв.

А. Сміт у 1776 р. у фундаментальній праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» визначив чотири визначальні правила оподаткування, а саме: по-перше, весь народ зобов'язаний брати участь в утриманні уряду пропорційно своїм прибуткам, які він отримує під охороною та опікою держави; по-друге, податки повинні бути конкретно визначені, а не довільні, що значить встановлення строків сплати, способів платежу, сум податків, доступних для платника; по-третє, податки повинні стягуватися в такий спосіб, щоб це було вчасно та зручно для платника; по-четверте, будь-який податок має бути створений так, щоб якомога менше забирати грошей у платників більше того доходу, який він вносить у скарбницю, тобто забезпечити дешевизну справляння податків. Чималі затрати на збирання податку перетворюють сам податок на нераціональний. [19, с. 22-24].

Однією з найважливіших фінансових категорій в економічній системі є прямі податки. Історично це вирішальна форма фінансових відносин між державою і членами суспільства. Саме виникнення держави спричинило появу платежів та внесків до державної скарбниці.

Прямі податки можуть бути важливим чинником розвитку як суспільства в цілому, так і окремого підприємства – допомагати йому виходити з кризового стану, або навпаки – спричиняти кризову ситуацію. Тому правильно побудована система оподаткування має таке вагоме значення як для ефективної діяльності на підприємстві, так і для суспільства в цілому.

1.3 Законодавчо-нормативне регулювання прямого оподаткування в Україні

Система оподаткування України, що склалася в сучасних умовах, є досить наближеною до податкових систем країн Європи. Адже, саме у цих країнах частка прямого оподаткування значно перевищує частку непрямого. Наприклад, у Німеччині частка індивідуального прибуткового податку та податку на майно займає близько 27 % у структурі податкових надходжень. Така ситуація спостерігається й у Франції, Швеції, Великобританії. Утім, серед прямих податків значення податку на прибуток корпорацій є незначним, оскільки податкова політика цих країн перш за все спрямована на застосування майнових податків як інструмента регулювання та гармонізації інтересів усіх учасників ринкових відносин [2, 190-192].

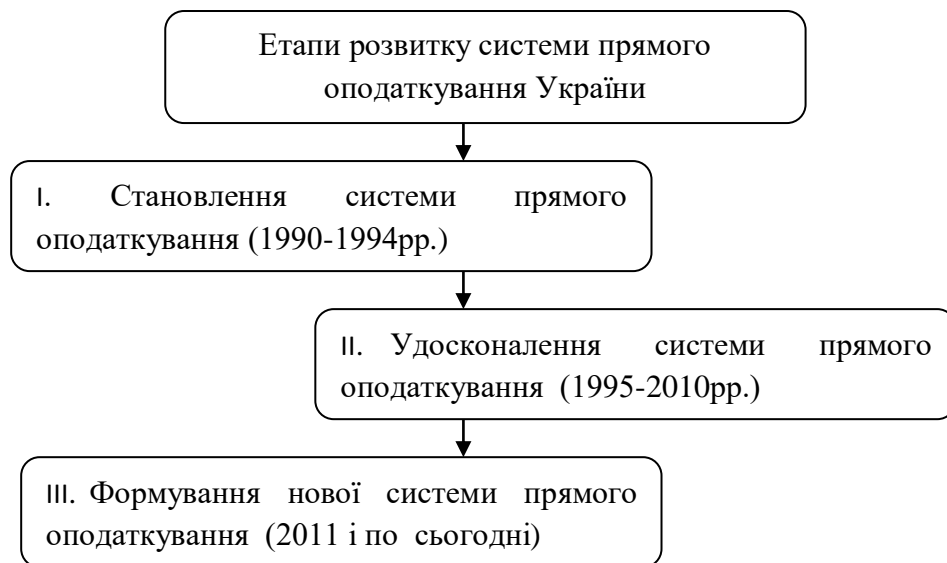
Податок на прибуток підприємств та податок з доходів фізичних осіб є ключовими прямими податками в Україні, які забезпечують більшу частину податкових надходжень до державного бюджету. На відміну від європейських держав, податок на майно не є поширеним та доцільним у застосуванні. Це пов'язано із дією окремих суб'єктивних факторів, насамперед, історичних аспектів, а також із особистих мотивів політики, що тісно переплелася сьогодні із бізнесовими структурами.

Формування системи оподаткування в Україні відбулося не відразу. Розглянемо деякі аспекти розвитку прямого оподаткування в Україні. Першими вітчизняними науковцями, які досліджували проблеми оподаткування, були М.І.Туган-Барановський, М.І.Мітіліно, М.М.Алексєєнко. Розвиток системи оподаткування та формування основних

її складових пов'язане із подальшим розвитком фінансової науки та посиленням ролі податків у забезпеченні виконання державою покладених на неї функцій.

Система прямого оподаткування України має тенденцію до постійних змін та удосконалення. Так, періодично, змінювалася база оподаткування, відсоткові ставки за податками, механізм справляння таких податків, розширювалося або звужувалося коло податкових пільг для платників податків, а також змінювалися процедури адміністрування прямих податків.

Отже, здійснивши огляд законодавчої бази та наукової літератури, можна виділити три основні етапи розвитку системи прямого оподаткування в хронологічному аспекті та з урахуванням особливостей функціонування даної системи (рис. 1.3).

Складено автором на основі джерел [Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.]

Рисунок 1.3 – Етапи розвитку системи прямого оподаткування в Україні

Перший період розвитку податкової системи характеризується остаточним закріпленням об'єктом оподаткування прибутку підприємств

(замість доходу, що існував у СРСР). Перші кроки до формування системи прямого оподаткування здійснено в 1992 р. коли було прийнято Декрет Кабінету Міністрів «Про податок на прибуток підприємств та організацій». Система відображала переважно два аспекти: прагнення уникнути подвійного оподаткування шляхом зниження об'єкта оподаткування та одночасного його збільшення. Таке зниження відобразалося у існуючій системі бартерних розрахунків, що мали коригуючий вплив на об'єкт оподаткування. Разом із тим, валовий дохід зменшувався на суму рентних платежів, дивідендів та процентів з акцій та облігацій, що належали суб'єкту господарювання.

Формування другого етапу системи прямого оподаткування здійснювалося під впливом прийнятого Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» з його редагуваннями у 1997 та 2002 роках. Цей період також мав свої особливості. Ставка оподаткування відповідно до закону була встановлена на рівні 30 %, а також були визначені можливості щодо зниження балансового прибутку для цілей оподаткування.

Подальше вдосконалення Закону відбулося у 1997 році та мало більш принципові зміни, а саме відмова від розмежування доходів підприємства за видами його діяльності з метою визначення його оподаткованого прибутку. Прибуток до оподаткування визначався як різниця між валовими доходами та валовими витратами підприємства, скоригований на суму амортизаційних відрахувань. Змінився і механізм визначення оподаткованого прибутку. Податкові зобов'язання за прямими податками фактично стали виникати за настання однієї з двох подій: надходження коштів на рахунок підприємства або у момент відвантаження товарів чи надання робіт та послуг. Проте такий механізм є недостатньо ефективним з двох аспектів: по перше, факт відвантаження товарів для підприємства ще не означає надходження фінансових ресурсів на його поточний рахунок, а податкові зобов'язання зі сплати податку на

прибуток уже мають місце; по друге, використання авансової сплати за товари, роботи та послуги сприяє можливості завищувати обсяги валових витрат, що в свою чергу призводить до зниження обсягу оподаткованого прибутку підприємства, а отже й до податку на прибуток.

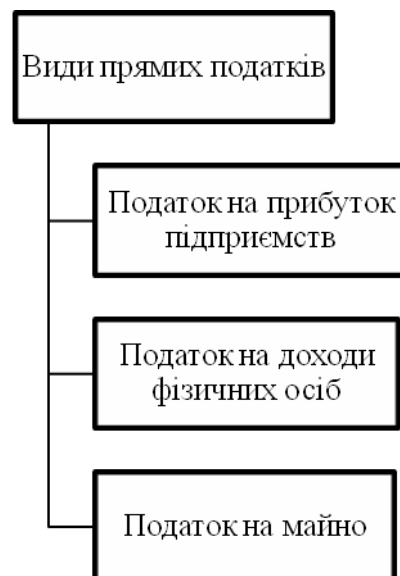
Зміни до відповідного Закону у 2002 році пов'язані із зниженням ставки оподаткування прибутку підприємства до 25 %, а також із підвищенням норм амортизаційних відрахувань та збільшенням суми витрат, пов'язаних із поліпшенням основних засобів. Недоліком такої системи є наявність елементів подвійного оподаткування у частині, що стосується виплати дивідендів підприємством. При розподілі прибутку на дивіденди, останні оподатковуються податком на доходи фізичних осіб (у 2002 році його ставка становила 13 %, а у 2011 – 15 %). Тому можна стверджувати, що реінвестований прибуток має нижче податкове навантаження, ніж розподілений у вигляді дивідендів. З однієї сторони, це має дещо стимулюючий характер та зумовлює підприємства здійснювати інвестиційну діяльність за рахунок власних фінансових ресурсів. Проте, з іншої сторони, стримує отримання додаткових доходів власниками корпоративних цінних паперів та впливає на ринкову вартість акцій.

Останній етап розвитку системи прямого оподаткування пов'язаний насамперед із прийняттям Податкового кодексу України. Отже, було запроваджено зниження ставки податку на прибуток суб'єктів господарювання до 23 %. Разом із тим, відбулася більш детальна диференціація основних засобів за групами (замість 4 груп нарахування амортизації основних засобів запроваджено 16). Така деталізація дозволяє більш точно забезпечити відтворювальні процеси на підприємствах з врахуванням особливостей використання таких основних засобів. Крім того, варто виділити й інші аспекти.

У сучасних умовах Податковий кодекс України від 02.12.2010р. №2755- VI (ПКУ) регулює загальні засади прямого оподаткування в Україні.

ПКУ контролює відносини, що створюються у сфері стягнення податків і зборів, для прикладу, формулює розгорнутий перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час провадження податкового контролю, а також відповідальність за недотримання податкового законодавства.

Згідно вітчизняного законодавства в Україні виділяють три види прямих податків (рис. 1.4)

Складено автором на основі джерел [Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.],[Error! Reference source not found.]

Рисунок 1.4 – Види прямих податків згідно Податкового кодексу України

Податок на прибуток підприємств є одним із найвагоміших податків із групи прямих податків у Податковій системі України. Податок на прибуток має двозначний характер: з одного боку, він, як частина податкової системи, виступає специфічною формою виробничих відносин, у чому складається його суспільний зміст; з іншого боку, є частиною вартості національного доходу в грошовій формі, зокрема, доходу юридичних осіб,

що характеризує його матеріальний зміст. Оподаткування прибутку підприємств вимагає обізнаності на багатьох термінах, більшість яких визначена в Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» [3].

Податок на прибуток підприємств виступає як регулятор економічних процесів, стимулятор економічної активності, інструмент податкового охоплення всього створеного валового доходу, інструмент впливу на прийняття рішень на макрорівні, вагомий важіль регулювання інноваційної діяльності підприємства. Ці характеристики дають змогу розкрити його економічну сутність.

Суб'єктами оподаткування виступають юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність як на території України, так і за її межами.

Об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень цього Кодексу. Головна ставка податку складає 18 %.

Податок на доходи фізичних осіб є одним із основних джерел доходів державного бюджету та виконує роль соціального регулятора, оскільки стосується кожного члена суспільства. Реформування податкового законодавства сприяло збільшенню податкових надходжень до бюджету та створило умови для підвищення впливу податку на рівень життя населення. Основним напрямком подальшого удосконалення законодавчої бази стосовно цього податку має стати зменшення податкового навантаження на соціально незахищені верстви населення та зростання відповідальності платників податку за ухилення від оподаткування.

Платниками цього податку є: фізична особа – резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи; фізична

особа – нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні; податковий агент.

Якщо фізична особа – платник податку вперше отримує оподатковувані доходи всередині податкового періоду, то перший податковий період розпочинається з дня отримання таких доходів [2].

Загальний оподатковуваний дохід є базою оподаткування та означає будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований на користь платника податку протягом звітного податкового періоду. Ставка податку становить 18 % від бази оподаткування.

Податок на майно. Цей податок складається з: податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортного податку; плати за землю.

Платниками податку є фізичні та юридичні особи, а також нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.

Об'єктом оподаткування є об'єкт житлової та нежитлової нерухомості та його частка. Базою оподаткування є загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток.

Отже, підсумовуючи можна сказати, що ПКУ регулює взаємовідносини держави, юридичних та фізичних осіб. Механізм дії системи прямого оподаткування необхідно налагоджувати таким чином, щоб він сприяв розвитку виробництва, нагромадженню капіталу, спрямуванню економіки у бік науко - і капіталомістких виробництв.

Висновки до розділу 1

Сьогодні пряме оподаткування в Україні є вагомим засобом формування доходів бюджету. Крім того, прямі податки є важливим інструментом державного регулювання доходів платників, інвестицій, нагромадження капіталу, ділової активності, сукупного споживання та інших важливих чинників цілісності, стабільності та розвитку суспільства.

Нами були визначені такі ключові взаємозалежні поняття, як фінансово-економічна система та прямі податки. Було встановлено, що фінансово-економічна система – це сукупність видів фінансово-економічної діяльності інститутів, ринків та органів влади, які є взаємозалежними між собою та які шляхом здійснення своїх повноважень та функцій відтворюють фінансово-економічну політику держави. Прямі податки – це обов'язкові платежі, котрі сплачуються з доходів і майна фізичних та юридичних осіб до бюджету країни. Окрім того, було визначено, що прямі податки можна розглядати в двох аспектах: макро- та мікроекономічному. На макроекономічному рівні податки виступають джерелом накопичення фінансових ресурсів держави та забезпечують виконання нею покладених функцій. Із мікроекономічної точки зору оподаткування є елементом фінансових відносин підприємства.

Прямі податки є категорією об'єктивною та історичною, їх функції змінюються залежно від способу виробництва, рівня розвитку продуктивних сил, форм оподаткування тощо. Було визначено, що особливості і принципи організації фінансово-економічної системи впливають на функції податків. Прямі податки виконують різні функції: фіскальну, розподільну, регулюючу, контрольну та заохочувальну. Фіскальна функція є головною, тому що за допомогою неї втілюється провідне призначення податків: формування і мобілізація фінансових ресурсів держави.

Розглянувши принципи оподаткування, можна сказати, що принцип справедливості є одним з ключових принципів функціонування податкової системи країни в цілому. Це пояснюється тим, що обсяг платежів за прямими податками прямо пропорційно залежить від отриманого доходу юридичними або фізичними особами.

Податкове законодавство України постійно розвивається, реагує на реалії життя. Сучасні нормативні акти, що приймаються, повинні регулювати усі правовідносини, що виникають у сфері прямого оподаткування. Отже,

було визначено, що загальні засади прямого оподаткування в Україні регулює Податковий кодекс України від 02.12.2010р. №2755- VI.

Здійснивши огляд законодавчої бази та наукової літератури можна виділити три основні етапи розвитку системи прямого оподаткування: становлення системи прямого оподаткування, удосконалення системи та формування нової системи прямого оподаткування.

Також було розглянуто види прямих податків, які існують в Україні. До них відносяться: податок на прибуток, податок на дохід фізичних осіб та податок на майно.

Розглянувши види прямих податків ми дійшли до висновків, що податок на прибуток підприємств є ключовим, бо він виступає як регулятор економічних процесів, стимулятор економічної активності, інструмент податкового охоплення всього створеного валового доходу, інструмент впливу на прийняття рішень на макрорівні, вагомий важіль регулювання інноваційної діяльності підприємства. Ці характеристики і дають змогу вважати його основним в системі прямого оподаткування в Україні.

РОЗДІЛ 2

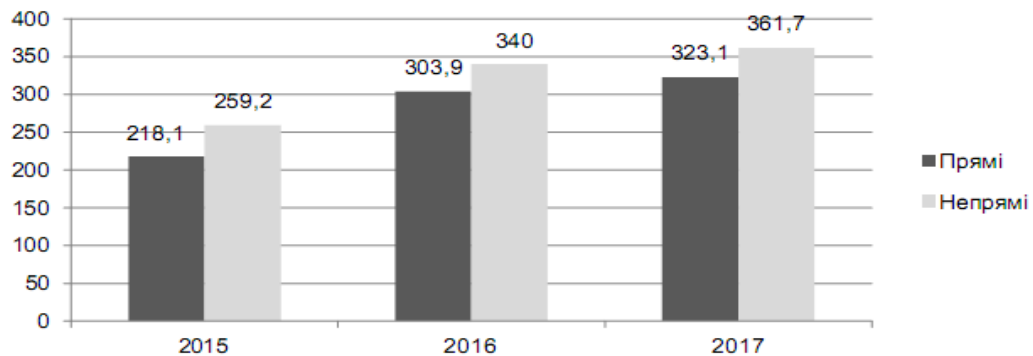
АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ НА ФІНАНСОВО– ЕКОНОМІЧНУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

2.1 Дослідження особливостей прямого оподаткування в Україні в сучасних умовах

Завдання збалансування Державного та місцевих бюджетів України на сьогоднішній день постає дуже гостро, враховуючи складні політичні та економічні умови. Ще з моменту отримання незалежності України питання вдосконалення системи оподаткування знаходяться в центрі уваги наукової і громадської думки. У пошуках шляхів виходу з економічної кризи назріла необхідність податково-бюджетного регулювання в Україні замість проведення суто фіскальної податкової політики. У наш час є надзвичайно актуальним дослідження новітніх тенденцій податкових надходжень до бюджетної системи в цілому.

Науковці стверджують, що в Україні переважають непрямі податки, тому що в умовах низького рівня доходів фізичних осіб та податкової культури неможливо забезпечити переважання прямих податків у структурі податкової системи. При цьому варто відзначити, що прямі податки є визначним фінансовим регулятором соціально-економічних процесів. Вони є не лише основою формування бюджетних ресурсів держави, але й інструментом державного регулювання доходів платників, інвестицій, накопичення капіталу, ділової активності, сукупного споживання та інших

чинників цілісності, стабільності та розвитку суспільства [4, ст. 127]. Потрібно відмітити, що частка прямого оподаткування у країнах Європи значно переважає частку непрямого. Поясненням цього є те, що економічно розвинені країни, які мають більший, ніж Україна, досвід регулювання податкових відносин при ринковій економіці, виробили свої моделі побудови системи прямого оподаткування, спеціальних контролюючих органів, встановили певний інститут відповідальності за порушення вимог податкового законодавства тощо. Динаміка обсягу прямих та непрямих податків у податкових надходженнях Зведеного бюджету України за 2015-2017 рр. наведена на рисунку 2.1.

Складено автором на основі [16]

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягів прямих та непрямих податків у структурі податкових надходжень України за 2015 - 2017 рр., млрд. грн.

Найбільший обсяг прямих податків спостерігався у 2017 році, а саме 323,1 млрд. грн., найменший – у 2015 році – 218,1 млрд. грн.. Непрямі податки також протягом аналізованого періоду збільшились та в 2017р. становили 361,7 млрд. грн.. Таким чином, ця структура підтверджує висновок, згідно з яким неможливо забезпечити переважання прямих податків у структурі податкових надходжень в умовах низького рівня доходів фізичних осіб та низького рівня податкової культури. Ця динаміка пояснюється тим, що вітчизняна система прямого оподаткування характеризується значним обсягом пільг, досить високим податковим

навантаженням, а також недостатнім вітчизняним досвідом, що спричиняє втрату істотного обсягу фінансових ресурсів дохідної частини бюджетів різних рівнів.

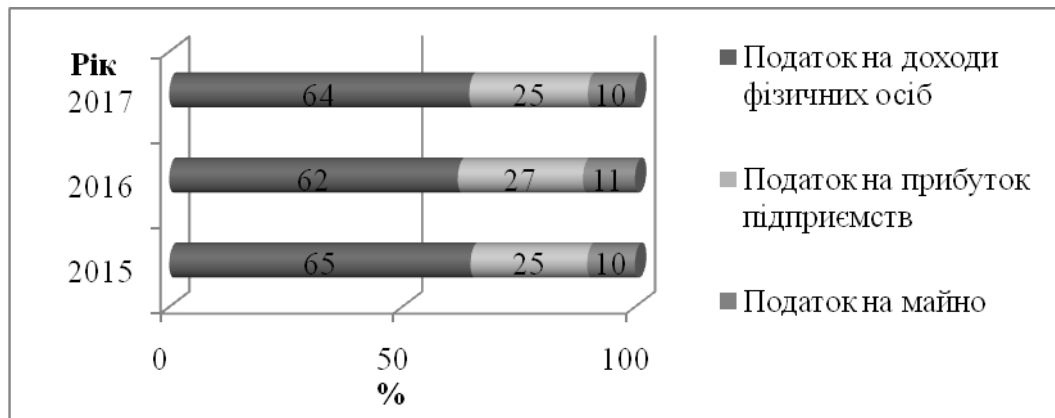
Проведемо аналіз складу прямих податків Зведеного бюджету України (табл. 2.1).

Протягом 2015 – 2017 рр. всі види прямих податків показують тенденцію до збільшення, що є позитивним, адже відбувається наповнення бюджету та забезпечується виконання його видаткової частини. Також, як ми бачимо, впродовж 2015 – 2017 рр. факт значно перевищує план за відповідний рік, що також є позитивним, адже держава отримала більше прямих податкових надходжень ніж очікувала, лише в 2015 р. бюджет недоотримав надходжень від податку на майно, а саме на 2,2 млрд. грн.

Таблиця 2.1 – Склад прямих податків Зведеного бюджету України за 2015-2017рр., млрд. грн.. [1]

Прямий податок	Рік						Відхилення, +/-			
	2015		2016		2017		2016/2015		2017/2016	
	план	Факт	Пл н	факт	Пл н	факт	план	факт	Пл н	факт
Податок на доходи фізичних осіб	91,3	100	129	138,8	183	185,7	37,7	38,8	53,6	46,9
Податок на прибуток підпр.	40,8	39,1	53,3	60,2	73,5	73,4	12,5	21,1	20,2	13,2
Податок на майно	14,2	16	22,7	25	28	29,1	8,5	9	5,3	4,1
Всього	146	155,1	205	224	284	288,2	58,7	68,9	79,1	64,2

Для більш наочного представлення обсягів та складу прямих податків відобразимо дані графічно (рис. 2.2).

Складено автором на основі [16]

Рисунок 2.2 – Динаміка прямих податків Зведеного бюджету України за 2015 – 2017 рр.

Найбільшу частку серед прямих податків займає податок на доходи фізичних осіб. Протягом аналізованого періоду його частка становить 62-65 %. Найменшу частку займає податок на майно, а саме 10 %.

Далі розглянемо структуру надходжень прямих податків Зведеного бюджету України (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Структура прямих податків Зведеного бюджету України за 2015 – 2017 рр., %

Прямий податок	Рік			Відхилення,+/-	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
Податок та збір на доходи фізичних осіб	15,3	17,7	18,3	2,4	0,5
Податок на прибуток підприємств	6,0	7,7	7,2	1,7	-0,5
Податок на майно	2,5	3,2	2,9	0,7	-0,3

Складено автором на основі [16]

Прямі податки в середньому за 2015 – 2017 рр. склали 27 % від усіх надходжень до Зведеного бюджету України, найбільшу частку з яких займає податок з доходів фізичних осіб (ПДФО). Зростання ПДФО відбулося у 2016 р., що пояснюється змінами, згідно Бюджетного кодексу, у відрахуванні цього податку до бюджетів різних рівнів, що в умовах проведення політики децентралізації, на нашу думку, є не доречним, оскільки всі місцеві бюджети тепер повинні спрямовувати частку ПДФО до державного

бюджету, а це в умовах обмеженості власних фінансових ресурсів створює загрози невиконання ними своїх повноважень. Податок на прибуток підприємств (ПП) протягом 2016 – 2017 рр. скоротився на 0,5 %. Така тенденція змін ПП зумовлена значним зменшенням бази оподаткування через кризові явища в економіці, політичну нестабільність, значним обсягом податкових пільг, ефективність яких залишається низькою. Податок на майно також скоротився протягом 2016 – 2017 рр. на 0,3 %.

Кожний прямиий податок складається з різних підвидів. Розглянемо, від яких підвидів прямих податків найбільше відбувається наповнення бюджету.

Спочатку, розглянемо склад та структуру надходжень податку на доходи фізичних осіб Зведеного бюджету України (додаток В).

Протягом аналізованого періоду найбільшу частку в надходженнях ПДФО до бюджету займав ПДФО із доходів платника податку у вигляді з/п. За 2015 – 2017 рр. цей вид податку зріс на 7 %. Найменшу частку складав фіксований ПДФО від підприємницької діяльності.

У додатку Г наведено склад та структуру ПП підприємств.

Отже, найвпливовішою часткою в надходженнях від ПП є надходження від ПП приватних підприємств. Вони займають більше половини в структурі доходів від ПП і показують тенденцію до збільшення протягом аналізованого періоду, а саме на 6 %. Доходи до бюджету від ПП підприємств, створених за участю іноземних інвесторів та протягом 2015 – 2017 рр. зменшились майже на 10 %. ПП іноземних юридичних осіб протягом 2015 – 2016 рр. зменшився на 2 %, проте в 2017р. складав вже 6 % в структурі доходів від податку на прибуток.

Склад та структура надходжень податку на майно Зведеного бюджету України за 2015 – 2017 рр. (додаток Д).

Більше половини в структурі податку на майно займають доходи від орендної плати юридичних осіб, проте протягом аналізованого періоду їх частка зменшилась на 8 %, тобто потрібно більше уваги приділити

надходженням саме від цього виду податку, потрібно зрозуміти причини зменшення доходів, для того щоб в подальшому покращити ситуацію. Також значну частку в структурі податку на майно займає земельний податок з юридичних осіб та в 2017 р. він становить 28 %.

Отже, не зважаючи на складні економічні умови, спостерігається збільшення прямих податкових надходжень до зведеного бюджету майже по всіх підвидах податків. Доцільно відмітити, що причиною такого збільшення також є і так званий «інфляційний податок», який в умовах інфляції фактично сплачують економічні суб'єкти. Проте, податкова система залишається недосконалою, хоча і спостерігається збільшення сум податкових надходжень до бюджетної системи. Основними недоліками залишаються: нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження; стимулювання ухилення від сплати податків і відтік капіталів за кордон; проблема подвійного оподаткування; перетворення податкової системи на чинник пригнічення економічного зростання та інвестиційної активності, нестабільність податкового законодавства.

2.2 Аналіз показників фінансово-економічної системи України

Сучасна світова економічна криза суттєво впливає на фінансово-економічну систему більшості держав, зокрема й України. Сьогодні в Україні гостро постає завдання досягнення прискорених темпів економічного зростання, адже спостерігається помітне технічне й технологічне відставання країни від економічно розвинених держав. Вирішення цього завдання втілюється у формуванні господарського комплексу з високою конкурентоспроможністю підприємств, зміцнення їх позицій як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Перешкодою на шляху до вирішення цього політичного питання можуть стати відсутність належного правового забезпечення всіх сфер діяльності в Україні, корупція, хабарництво, тінізація економічної діяльності, недоїмки в бюджетах різних рівнів та інші негативні фактори, які завдають суспільству відчутну економічну й моральну шкоду.

Саме тому, з метою визначення фінансово-економічного становища України, пріоритетів її розвитку та змін, що відбулись за останні роки, доцільним є вивчення основних макроекономічними показниками вітчизняної економіки.

Головним індикатором стану фінансово-економічної системи є валовий внутрішній продукт (ВВП). Він є одним з найважливіших показників розвитку економіки, що характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері матеріального та нематеріального виробництва.

Таблиця 2.3 – Валовий внутрішній продукт України за 2015 – 2017 рр.

Показник	Рік			Відхилення, +/-	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
Номінальний ВВП млрд, грн.	1988,5	2385,4	2982,9	396,9	597,5
Номінальний ВВП млрд, дол. США	90,6	93,6	112,2	3	18,6
Реальний ВВП, %	90,2	102,4	102,5	12,2	0,1

Складено автором на основі [16]

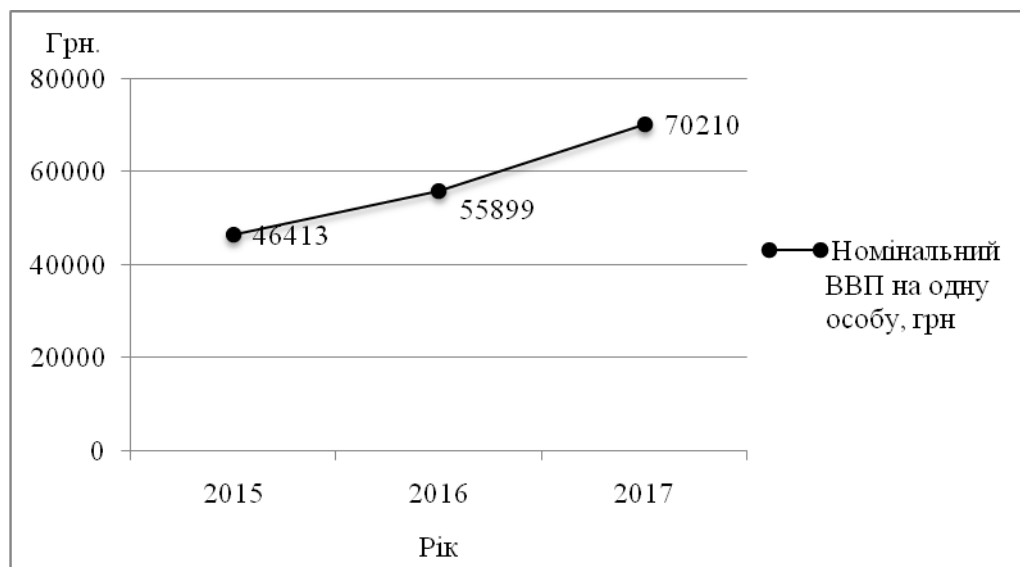
Протягом аналізованого періоду спостерігається позитивна тенденція до збільшення номінального ВВП у доларовому еквіваленті, яка зумовлена грошовими надходженнями з-за кордону. За підсумками 2015 р. ВВП становив 90,6 млрд. дол. США. У 2016 р. відбулося незначне збільшення, а саме на 3 млрд. дол. США. Загалом номінальний ВВП протягом аналізованого періоду зріс на 22,8 млрд. дол. США, різке зростання відбулося в 2017 р., що є позитивним.

За 2015-2017 рр. номінальний ВВП також збільшився за рахунок: галузі будівництва (ціни зростають); частка сільського господарства в структурі

ВВП збільшилась майже на 12 %; відбулись позитивні зміни в банківській і фінансовій сфері.

Економічний добробут громадян тісно пов'язаний із показником ВВП в розрахунку на душу населення (рис. 2.3).

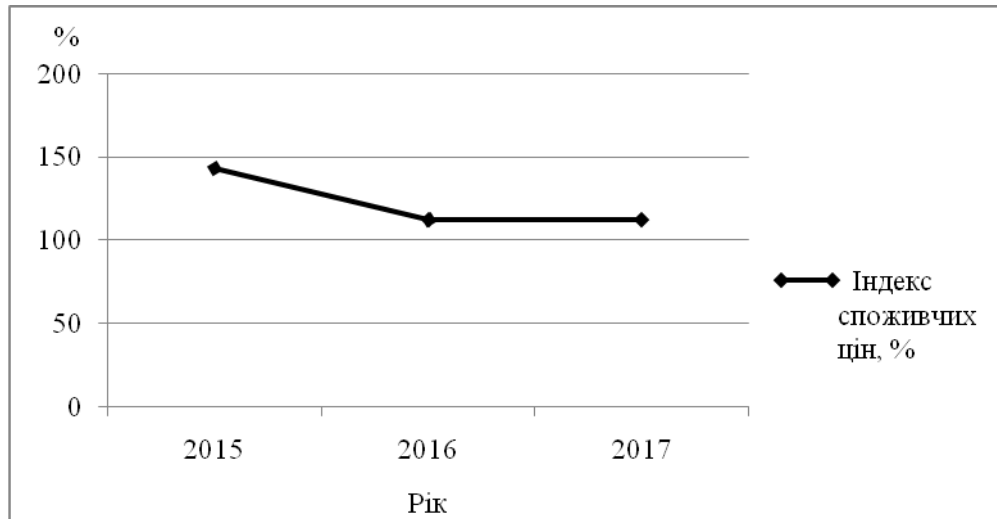
Аналіз його зміни підтверджує тенденції аналогічні динаміці ВВП. Тому спостерігається зростання номінального ВВП на душу населення протягом аналізованого періоду.

Складено автором на основі [16]

Рисунок 2.3 – Динаміка номінального ВВП на душу населення протягом 2015-2017 рр.

Одним із важливих показників фінансово-економічної системи є коефіцієнт інфляції, або індекс споживчих цін, який характеризує загальну зміну цін на товари і послуги у поточному періоді порівняно з минулим. На рисунку 2.4 наведено динаміку індексу споживчих цін в Україні за період 2015 – 2017 рр.

Складено автором на основі [16]

Рисунок 2.4 – Динаміка індексу споживчих цін за 2015 – 2017 рр.

Протягом аналізованого періоду індекс споживчих цін набув максимального значення у 2015 р., а саме 43,3 %. У 2016 р. відбулося стрімке зниження коефіцієнта інфляції – до 12,4 %. Прогнози Національного банку України на 2016 р., що публікувалися в інфляційних звітах, передбачали зростання споживчих цін на 12 % за підсумками року. Таким чином, ціль інфляції на 2016 р., визначена Стратегією монетарної політики на 2016 – 2020 рр. у межах $12 \% \pm 3$ п. п., досягнуто. Різкий спад індексу споживчих цін в 2016 р. відбувся завдяки послабленню інфляційного тиску, зумовленого фундаментальними факторами. Водночас основними чинниками зростання цін стало підвищення тарифів та світових цін на нафту.

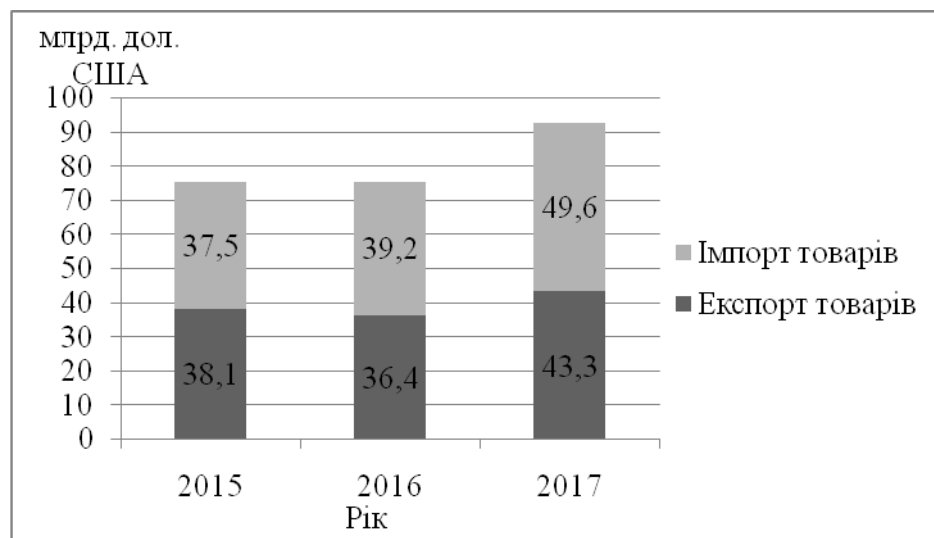
Платіжний баланс є одним із найважливіших індикаторів, що характеризує торгові відносини між резидентами та нерезидентами та свідчить про насиченість країни іноземною валютою. Значення платіжного балансу прямо пропорційно впливають на формування валютної політики, завдяки формуванню попиту та пропозиції на валюту.

Україна належить до експорто-орієнтовних держав, тому що основна частина виробленої продукції продається за кордон. Крім того Україна в більшій частині експортує за кордон не готову продукцію, а лише сировину (зерно, сталь, руду), що є негативним для її економіки.

Розглянемо імпорт та експорт товарів та послуг України за 2015 – 2017рр. (рис. 2.5, 2.6).

Експорт товарів протягом аналізованого періоду зріс майже на 20 % та в 2017р. становить 43,3 млрд. дол. США. Експорт товарів значно перевищує експорт послуг. В свою чергу експорт послуг за аналізований період збільшився на 1 млрд. дол. США.

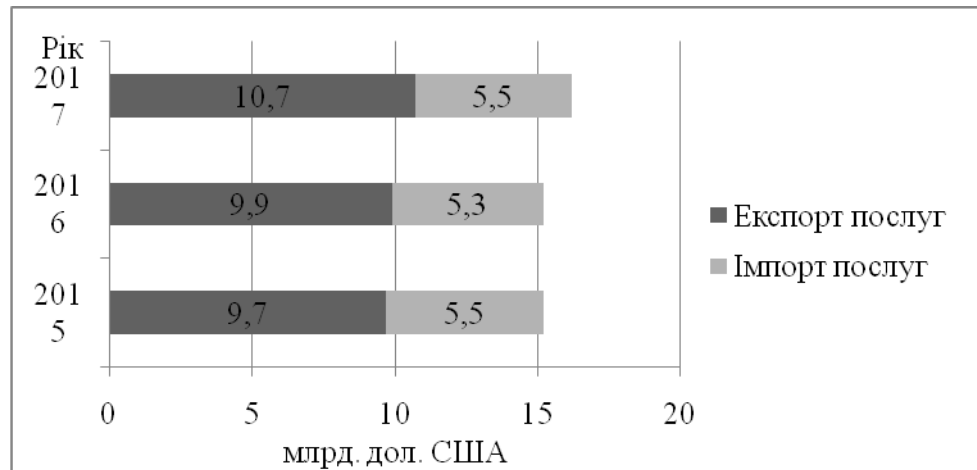
Імпорт товарів також за 2015 – 2017 рр. зріс, це означає, що держава з кожним роком збільшує обсяги закупівель товару з-за кордону, при чому відбувається паралельне збільшення обсягів вивезення власної готової продукції та сировини за кордон.

Складено автором на основі [16]

Рисунок 2.5 – Експорт та імпорт товарів в Україні за 2015 – 2017 рр.

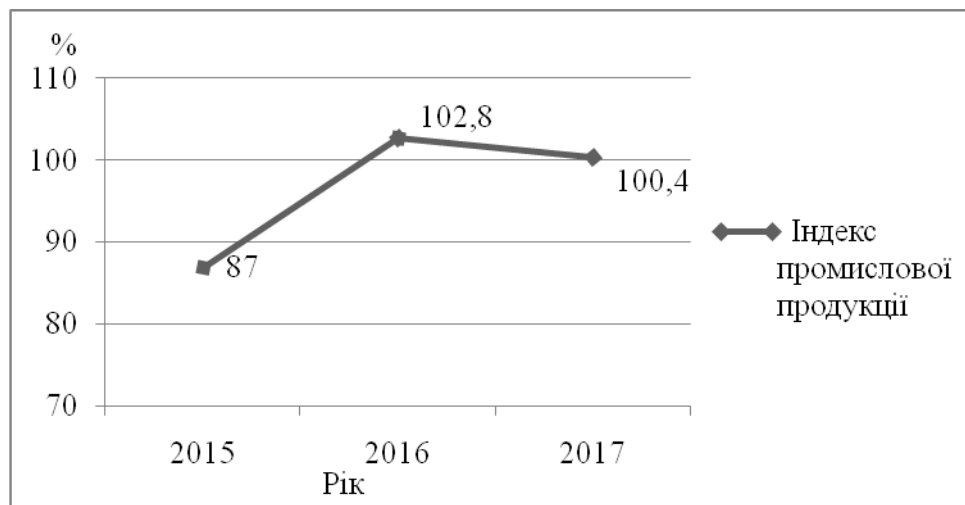
Основними товарами, що експортуються, є сировина та напівфабрикати, волатильність цін на які вища, ніж на товари з високим ступенем обробки. Останніми роками в експорті збільшилася частка продовольчих товарів за рахунок нарощування поставок зернових культур та олії. Через торговельні обмеження з боку РФ експорт скорочувався з 2014 р., насамперед за рахунок продукції машинобудування. Проте з 2016 р. спостерігається збільшення експорту товарів та послуг.

Складено автором на основі [16]

Рисунок 2.6 – Експорт та імпорт послуг в Україні за 2015 – 2017 рр.

За аналізований період експорт значно перевищує імпорт послуг в Україні. У 2017 р. експорт послуг становить 10,7 млрд. дол. США, що на 0,8 млрд. дол. США більше ніж за попередній рік. Імпорт послуг також протягом 2015 – 2017 рр. збільшувався та в 2017 р. становить 5,5 млрд. дол. США.

Складено автором на основі [16]

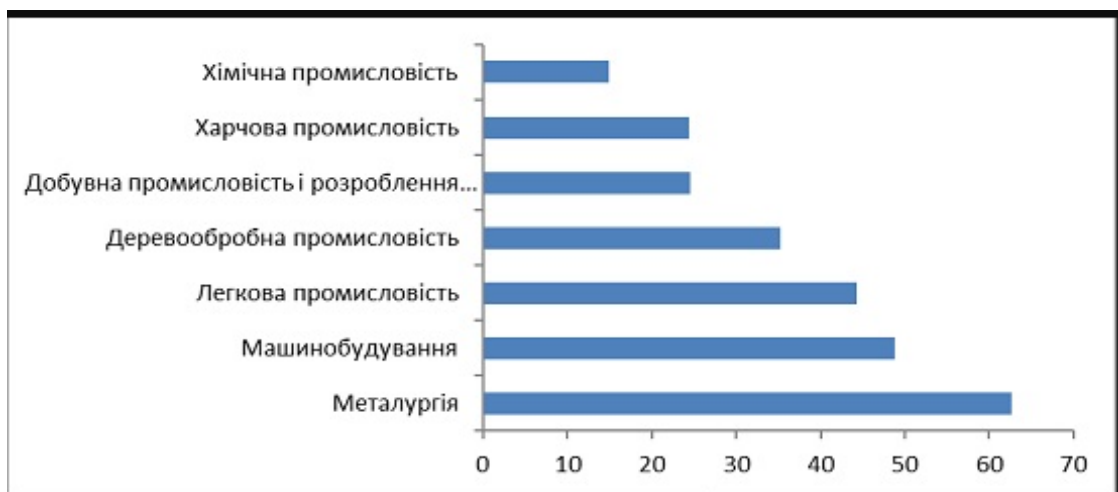
Рисунок 2.7 – Динаміка індексу промислової продукції в Україні за 2015 – 2017 рр.

Промисловий сектор виконує ключову роль в економіці України. Показники діяльності промислового сектору є головними факторами соціально-економічного розвитку. Розуміння структури і тенденцій у

промислового секторі має вирішальне значення для політиків, оскільки цей сектор виконує надзвичайний вплив на загальний стан здоров'я української економіки, а також на експортний потенціал. Динаміка індексу промислової продукції наведена на рисунку 2.7.

Індекс промислової продукції, який характеризує зміну маси вироблених матеріальних благ у поточному періоді в порівнянні з базисним за аналізований період зменшився та в 2017 р. становить 0,4 %.

Розглядаючи внесок деяких галузей до експорту, можна побачити, що промислові галузі характеризуються досить високою часткою експорту: металургія (62,6 % випущеної продукції експортується), машинобудування (48,8 %), легка промисловість (44,2 %), деревообробна промисловість (35,2 %). Інші сектори експортують менше 30 % від свого випуску (рис. 2.8).

Складено автором на основі [16]

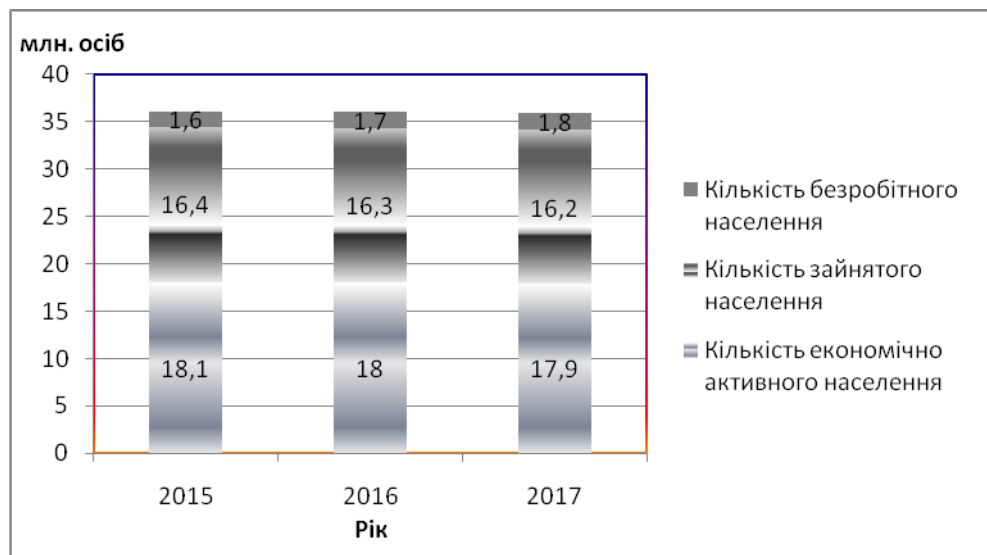
Рисунок 2.8 – Структура експорту різних галузей промисловості за 2017 р.

Істотну роль в аналізі фінансово-економічної системи відіграє ринок праці, який дає змогу використовувати наявне економічно активне населення для реалізації цілей сталого розвитку країни, а також забезпечує певний рівень соціальних гарантій робочій силі. Недостатній рівень оплати праці в Україні пов'язаний із кризовими явищами в економіці, та із недостатньо

розвиненими механізмами формування ринкової вартості вітчизняної робочої сили.

Проаналізуємо показники ринку праці в Україні за 2015 – 2017 рр., а саме, кількість економічно активного, зайнятого населення та рівень безробіття населення (рис 2.9).

Кризовий стан економіки породжує зростання кількості незайнятого населення в країні. Так, у 2016 р. кількість безробітного населення складала 1,7 млн. осіб, в порівнянні з 2015 р. – 1,6 млн. Кількість зайнятого та економічно активного населення протягом аналізованого періоду зменшилась на 0,2 млн. осіб.

Складено автором на основі [16]

Рисунок 2. 9 – Структура показників ринку праці в Україні за 2015 – 2017 рр.

Ключові фактори збільшення безробіття пов'язані з тим, що підприємства зменшили обсяги виробництва, спав попит на товари та послуги, відбулися скорочення в держструктурах і, починаючи з 2016 р., коли змінилася система оподаткування, почали прискорено закриватися фізичні особи-підприємці. Приватні підприємці поповнюють лави не працевлаштованих громадян.

Банківська система є однією із головних складових фінансового ринку. Для стабільного розвитку економіки країни, необхідна досконалість і дієвість її функціонування. Проаналізуємо основні показники банківської системи України (БСУ).

Ключовими чинниками коливання обсягу активів банківської системи в досліджуваному періоді виступали: динаміка курсу національної валюти, нарощення вкладень в ОВДП, збільшення обсягу кредитного портфелю банків, а також виведення частини комерційних банків з ринку (табл. 2.4).

Протягом аналізованого періоду кредитна активність банківських установ зростає. Згідно з даними Національного Банку України (НБУ) середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті в 2017р. становила 16,7 %, що на 1 % менше ніж у 2016 р. Для кредитів в іноземній валюті показник відповідав 7,32 % (8,2 % у 2016 р.). Зменшенню середньої відсоткової ставки по кредитах сприяло пом'якшення НБУ монетарної політики у 2017 році.

Таблиця 2.4 – Динаміка активів БСУ за 2015 – 2017 рр.

Показник	Рік			Відхилення, +/-	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/1016
Чисті активи, млрд. грн..	1254,4	1256,3	1336,4	1,9	80,1
Кредитний портфель, млрд. грн..	965,1	1005,9	1042,8	40,8	36,9
Вкладення в цінні папери, млрд. грн.	198,8	332,3	425,8	133,5	93,5
В т.ч. ОВДП, млрд. грн.	81,6	255,5	360,8	173,9	105,3
Високоліквідні активи, млрд. грн.	191,3	199,5	178,5	8,2	-21
Офіційний валютний курс UAH/USD, грн.	24,00	27,19	28,07	3,19	0,88
Середня відсоткова ставка за кредитами в нац. валюті, %	21,47	17,70	16,7	-3,77	-1
Середня відсоткова ставка за кредитами в ін. валюті, %	6,88	8,20	7,32	1,32	-0,88

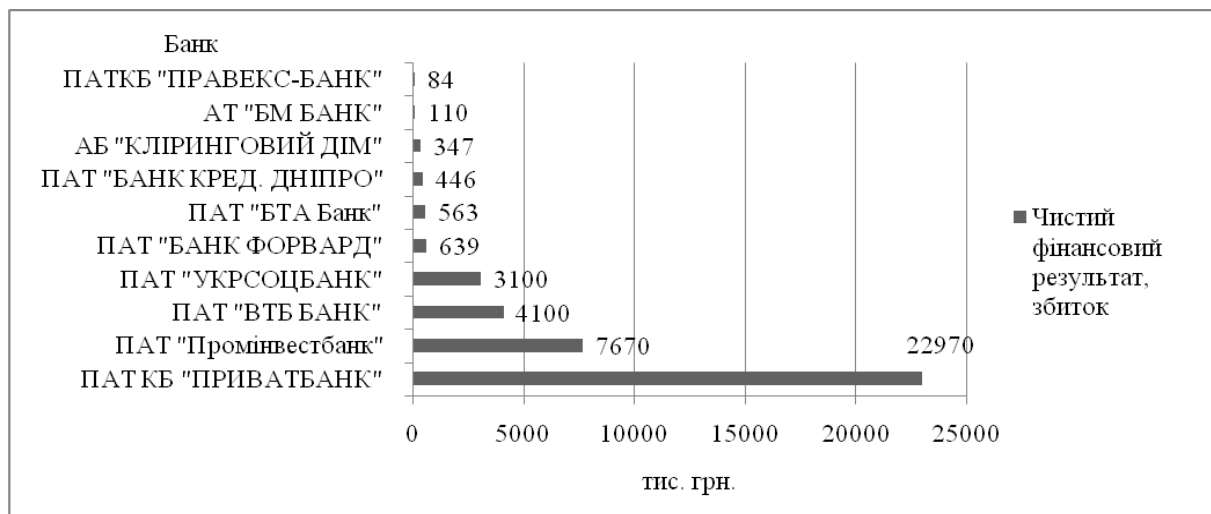
Складено автором на основі [16]

Протягом 2016 – 2017 рр. обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 36,9 млрд. грн. та в 2017 р. складав 1042,8 млрд. грн., можна

вважати, що таке збільшення відбулося внаслідок відносного зростання вартості валютних кредитів.

Обсяг високоліквідних активів БСУ протягом 2016-2017 рр. зменшився на 21 млрд. грн., внаслідок зменшення суми коштів на кореспондентських рахунках НБУ.

Портфель цінних паперів БСУ за 2016 – 2017 рр. збільшився на 93,5 млрд. грн.. та в 2017 р. становив 425,8 млрд. грн. Обсяг ОВДП у власності банків протягом 2016-2017 рр. збільшився на 105,3 млрд. грн. до 360,8 млрд. грн. Зазначимо, що великі державні банки є фактично єдиними покупцями ОВДП на внутрішньому ринку. При цьому, привабливість ОВДП для комерційних банків, як і раніше, обумовлена переважно можливістю отримувати кредити рефінансування від НБУ та залучати кошти на міжбанківському ринку під їх заставу.

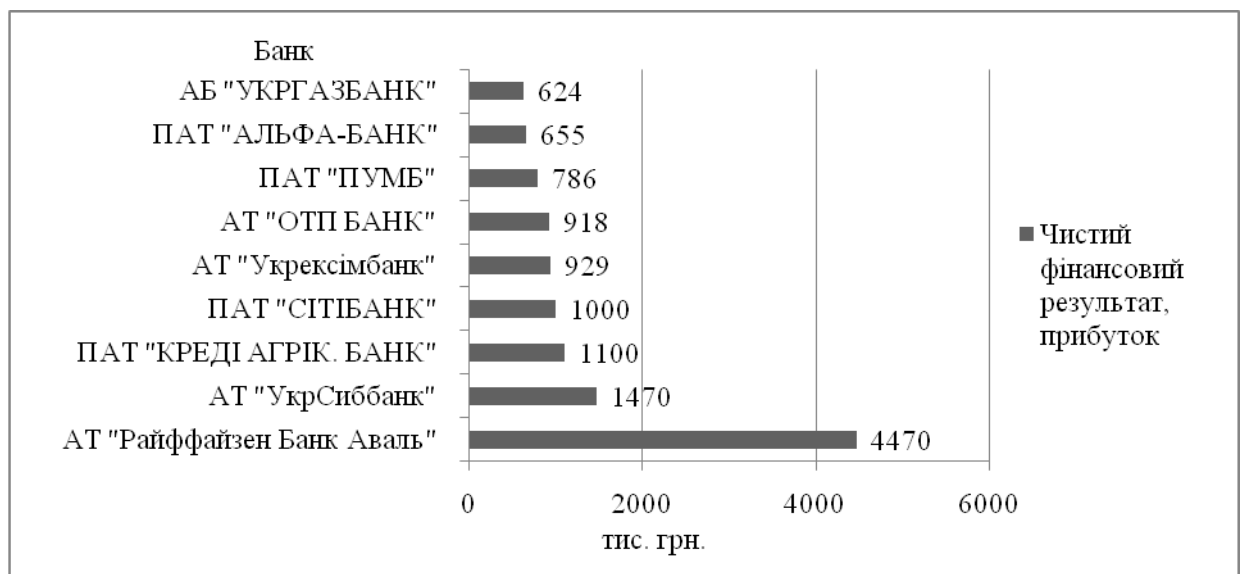
Складено автором на основі [16]

Рисунок 2.10 – ТОП-10 збиткових банків України за результатами 2017 р., тис. грн.

За підсумком 2017 р. 18 із 82 функціонуючих банків отримали збитки на загальну суму 40,28 млрд. грн. Інші банківські установи, що завершили звітний період з додатнім результатом діяльності, отримали сукупно 15,92 млрд. грн. прибутку (рис. 2.10, 2.11).

Найбільш збитковими в 2017 р. стали державний ПРИВАТБАНК, а також 2 банки з російським капіталом: Промінвестбанк та ВТБ банк. На ці перших три банківські установи за підсумком 2017 р. припадало 86,2 % загального обсягу збитку, отриманого БСУ.

Серед найбільш прибуткових банківських установ у 2017 р. були банки з іноземним капіталом: Райффайзен Банк Аваль, Укрсиббанк та Креді Агріколь Банк. На ці банки припадало 44,2% загального обсягу прибутку, отриманого БСУ. Слід зауважити, що в топ-10 прибуткових банків входять 2 державні банки, проте їхні доходи є досить умовними, оскільки в 2017 р. Ощадбанк і Укрексімбанк були докапіталізовані на загальну суму 14,7 млрд. грн. та 7,7 млрд. грн. відповідно.

Складено автором на основі [16]

Рисунок 2.11 – ТОП-10 прибуткових банків України за результатами 2017 р., тис. грн.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку фінансово-економічної системи України свідчить про відносну самостійність функціонування її кожної ланки. Недоліки в організації фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання негативно впливають на фінансові можливості бюджету через зменшення надходжень до доходної частини бюджету. Негаразди

фінансово-економічної системи всередині країни здатні посилюватися під впливом розладу світової фінансової системи, під час якої відбувається вплив іноземних капіталів.

Отже, розглянуті аспекти фінансово-економічного стану України потребують подальшого вдосконалення, ефективного планування та контролю з боку державних органів управління.

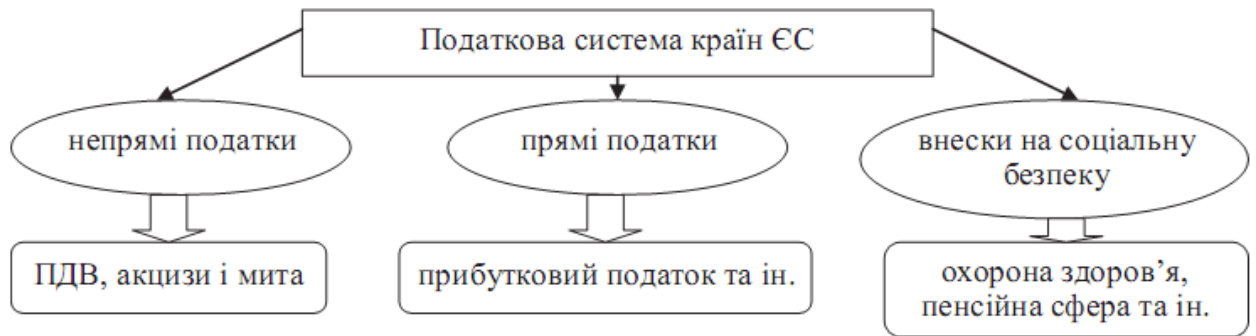
2.3. Дослідження систем прямого оподаткування зарубіжних країн

В умовах інтеграції України у світове економічне співтовариство особливої актуальності набуває врахування світового досвіду організації системи прямого оподаткування.

Загальна модель системи оподаткування країн ЄС на даному етапі вже склалася. Необхідність удосконалення системи оподаткування в Україні визначається глобалізацією та інтеграцією України у ЄС.

Зарубіжний досвід країн ЄС передбачає не лише зближення механізму стягнення, розміру основних податкових ставок, а й реалізацію узгодженої податкової політики. Країни, які є членами ЄС, відповідають податковій системі ЄС, яка включає відповідні податки, встановлені на її території (рис. 2.12).

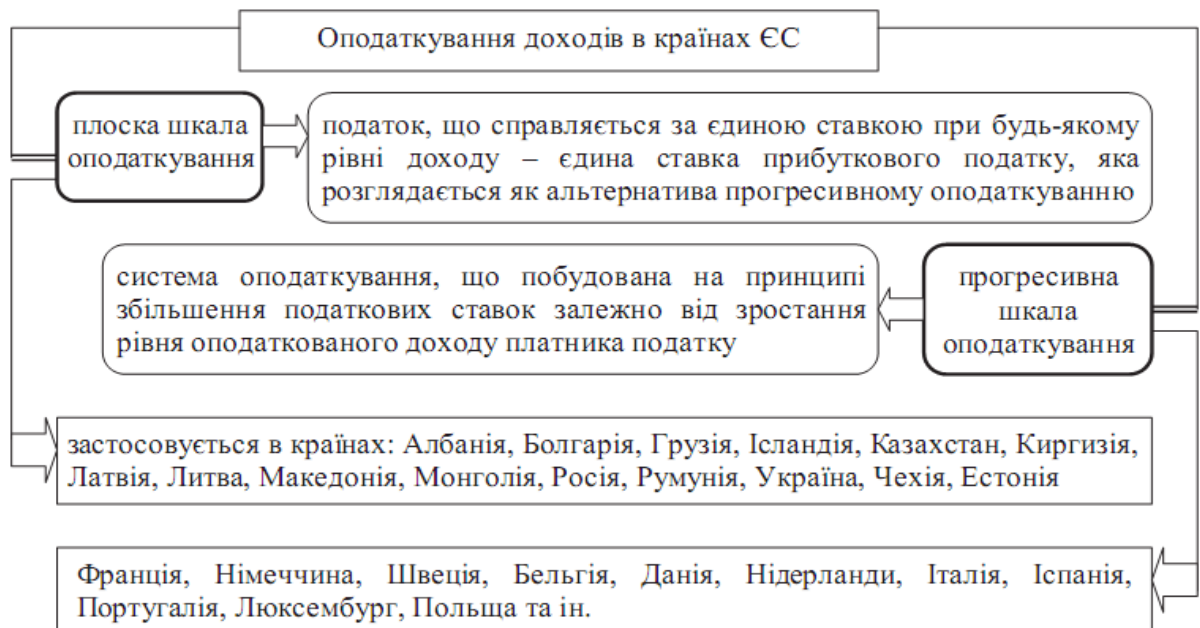
Ключовим принципом податкової системи країн ЄС є дотримання принципу прозорості відкритості та простоти адміністрування податків. Реалізація цих принципів знаходить своє відображення у кількості податків, яка коливається в країнах ЄС від 7 до 16 (Іспанія – 8 податків, Нідерланди – 9, Португалія – 8, Франція – 7, Естонія – 7, Німеччина – 16, Італія – 15, Латвія – 7, Литва – 11, Великобританія – 8 податків).

Складено автором на основі [61]

Рисунок 2.12 – Загальна структура податкової системи країн Європейського Союзу

Дотримання принципу соціальної справедливості також є вагомим аспектом у оподаткуванні доходів країн ЄС. Цей принцип реалізується на основі існування прогресивної шкали оподаткування і застосовується в країнах ЄС (рис. 2.13).

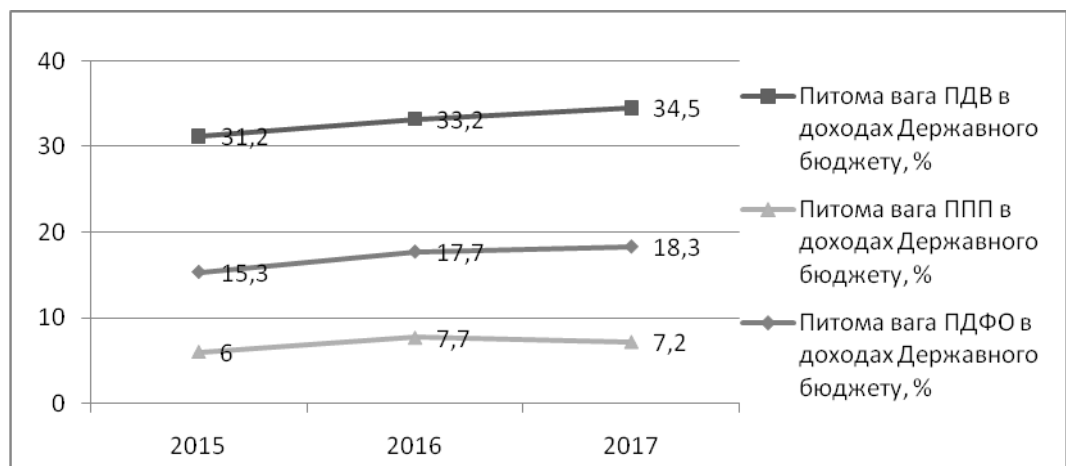
Складено автором на основі [Error! Reference source not found.]

Рисунок 2.13 – Оподаткування доходів в країнах Європейського Союзу

В Україні також вважають за доцільне запровадити прогресивну шкалу оподаткування доходів фізичних осіб. Пропонувалося, щоб доходи у 33-66 прожиткових мінімумів (39-78 тис. грн.) оподатковувалися 25 %-м податком,

а податок на надприбутки становитиме 30 %. В кінцевому результаті ці плани призвели до прийняття визначеної ПКУ у 2017р. ставки податку 15 % бази оподаткування. У той час, як у країнах ЄС максимальні ставки податку становлять: у Німеччині – 50 %, Греції – 49 %, Франції – 42 %, Бельгії та Ірландії 43 %. Отже, застосування в Україні принципу соціальної справедливості у сфері оподаткування свідчить про сприйняття досвіду прогресивного оподаткування та стосується удосконалення системи загалом.

Податок на прибуток підприємств у розвинутих зарубіжних країнах використовується як регулятор соціально-економічних відносин, який дозволяє здійснювати вплив на об'єми виробництва, конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, інвестиційний клімат та економіку країни в цілому. Проте, вітчизняний досвід оподаткування прибутку підприємств демонструє зосередження на фіскальній ефективності податку на прибуток, а не на його регулюючому потенціалі. В Україні податок на прибуток підприємств (ППП) у структурі доходів державного бюджету посідає друге місце після податку на додану вартість (ПДВ) з питомою вагою в межах 15-18 % (рис. 2.14).

Складено автором на основі [16]

Рисунок 2.14 – Динаміка питомої ваги основних бюджетоутворюючих податків у доходах Державного бюджету України за 2015-2017 рр.

У США податок на прибуток в доходах федерального бюджету займає третє місце з питоною вагою в межах до 11 %, а на рівні штатів взагалі шосте з питоною вагою до 4 % [1].

Податок на прибуток підприємств в Україні подібний до податку на прибуток корпорацій у зарубіжних країнах. Питома вага корпоративного податку в доходах бюджетів зарубіжних країн різна: в США коливається від 8 % до 11 % [1], в Росії – від 3 % до 4 % [3], до 5,5 % у Франції та Німеччині, до 11 % у Великобританії [4].

Незважаючи на те, що у зарубіжних країнах питома вага податку на прибуток у структурі доходів бюджету є меншою у порівнянні з Україною, він здійснює визначну регулюючу роль. Про це свідчать нормативно встановлені напрямки спрямування надходжень від цього податку (табл. 2.5). Проте, в Україні нормативно не встановлені цілі використання надходжень податку на прибуток, порівняно з зарубіжними країнами.

Таблиця 2.5 – Спрямування надходжень корпоративного податку у зарубіжних країнах [4]

Країна	Напрямки спрямування
Німеччина, Іспанія, Греція, Ірландія, Канада	Стимулювання інвестицій
Бельгія, Люксембург, Англія, Франція, Таїланд, Туркменістан	Розвиток малого бізнесу
Португалія, Італія, Китай, Білорусія	Розвиток депресивних територій
Німеччина, Японія Росія	Вирівнювання бюджетів різного рівня

Регулююча функція податку на прибуток втілюється в застосуванні такого інструмента як податкова ставка. В Україні використовується основна ставка податку на прибуток, яка складає 18%.

Для порівняння розглянемо ставки податку на прибуток підприємств у деяких країнах світу (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Основні ставки податку на прибуток у деяких зарубіжних країнах за період 2013-2017 рр., %

Країна	Рік
--------	-----

	2013	2014	2015	2016	2017
Албанія	10	15	15	15	15
Австралія	30	30	30	30	25
Білорусія	18	18	18	18	18
Бельгія	33,99	33,99	33,99	33,99	33,99
Болгарія	10	10	10	10	10
Великобританія	23	21	20	20	19
Ірландія	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
Канада	26	26,5	26,5	26,5	26,5
Кіпр	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
Об'єднані Арабські Емірати	55	55	55	55	55
Польща	19	19	19	19	19
Росія	20	20	20	20	20

Продовження таблиці 2.6

Румунія	16	16	16	16	16
Україна	19	18	18	18	18
Франція	33,33	33,33	33,33	33,33	33,33
Швеція	18,01	17,92	17,92	17,92	17,92

Складено автором на основі [Error! Reference source not found.].

Роблячи висновок з табл. 2.6, можна сказати, що ставки податку на прибуток у зарубіжних країнах варіюються у межах від 10 % до 55 %. Це обумовлено цілями та напрямками податкової політики, яка реалізується у цих країнах. За період з 2013 по 2017 рр. найвища ставка податку на прибуток була у Об'єднаних Арабських Еміратах – 55 %, найнижча у Болгарії – 10 %. Відмітимо, що у більшості країн світу ставка податку на прибуток за період дослідження була стабільною, а саме у Білорусії, Бельгії, Болгарії, Ірландії, Кіпрі, ОАЕ, Польщі, Росії, Румунії та Франції. В Україні ж ставка податку на прибуток за період з 2013-2017 рр. знизилась з 19% до 18 %, що пов'язано з євроінтеграційними процесами, які відбуваються в країні.

Із метою дослідження зарубіжного досвіду оподаткування прибутку підприємств та можливостей його використання в Україні розглянемо досвід деяких зарубіжних країн у корпоративному оподаткуванні.

США є однією з найрозвиненіших країн світу в економічному плані, тому є доцільним розпочати дослідження механізму прибуткового оподаткування, саме з цієї країни. У США податок на прибуток корпорацій

за період з 2013 по 2017 рр. складав 10 % доходів федерального бюджету [11]. Він заснований на шкалі прогресивних ставок (табл. 2.7). Така прогресивна шкала ставок податку сприяє розширенню виробництва, підвищенню зайнятості населення, розвитку інновацій, припливу інвестиції тощо.

Таблиця 2.7 – Ставки корпоративного податку в США [4]

Річний оподатковуваний прибуток, дол.США	Ставка податку, %
менше 50 000	15
50 000 – 75 000	25
75 000 – 100 000	34
100 000 – 335 000	39
335 000 – 10 000 000	34
10 000 000 – 15 000 000	35
15 000 000 – 18 333 333	38
більше 18 333 333	35

Із таблиці 2.7 видно, що особливістю американського корпоративного податку є те, що найвища за прогресивною шкалою ставка у розмірі 39% знаходиться посередині шкали оподаткованого прибутку. А з метою розвитку сектору малого бізнесу використовуються знижені ставки – 15 % і 25 %.

Наступною країною за обсягом ВВП у світі є Китай. У Китаї основна ставка корпоративного податку становить 25 %. Хоча, існують і більш низькі ставки податку для окремих галузей промисловості (табл.2.8).

Таблиця 2.8 – Пільгові ставки корпоративного податку в Китаї [**Error! Reference source not found.**]

Ставка податку, %	Галузь/сектор промисловості
20	Малі комерційні підприємства. При цьому, якщо річний оподатковуваний дохід становить менше 300 000 юанів, ставка

	податку на прибуток була знижена до 10 % в період з 1 січня 2015р. по 31 грудня 2017р.
15	- Високотехнологічні підприємства; - Виробничі підприємства інтегральних схем із загальним обсягом інвестицій понад 8 млрд. юанів, або які виробляють інтегральні схеми з шириною менше 0,25 мікрона;

Варто відмітити, що право на пільгові ставки корпоративного податку у Китаї мають лише ті підприємства, які відповідають певним вимогам, а саме:

- використовують високі технології, використовують переробку відходів;
- є новоствореними компаніями, розташованими в конфліктних, бідних та інших подібних місцевостях;
- є підприємствами, які страждають від стихійних лих;
- є державними благодійними організаціями, міськими підприємствами, державним сільськогосподарським підприємствам і т.д. [15].

Цікавим для вітчизняної практики є досвід Словаччини. Словаччина є країною, яка мала слабку економіку в 90-х роках (дефіцит платіжного балансу сягав 9%, дефіцит державних фінансів – 6%) та корупцію (підприємства приватизувалися здебільшого на користь пов'язаних з владою підприємців). Проте вчасно проведені ефективні реформи вивели економіку країни з кризи і сьогодні Словаччина є досить розвиненою країною із стабільною економікою, тому що були вчасно проведені ефективні реформи, які вивели економіку країни з кризи. У 2004 р. була проведена податкова реформа в результаті якої був встановлений єдиний розмір прибуткового податку для фізичних та юридичних осіб незалежно від їх доходу: 19 %. (до цього прибутковий податок для фізичних осіб включав п'ять різних ставок від 10 до 38 %, а прибутковий податок для юридичних осіб складав 25 %). Також було скасовано спеціальні ставки і режими. У результаті реформи зменшилася ставка податку для найбагатших – з 38 % до 19 %, а для малозабезпеченої групи податок, навпаки, виріс – з 10 % до 19 %. Проте, завдяки збільшенню розміру неоподаткованого доходу в 2,5 рази, ефективна ставка податку зменшилася

для найбільш багатих, залишаючись прогресивною: найбільш багаті – не платять нічого, багаті – платять за ставкою 19 %. Отже, податкова реформа Словаччини вивела економіку країни з кризи, спростила податкову систему, а також привернула увагу іноземних інвесторів низькими ставками і простотою нової системи [16].

Позитивний досвід використання регулюючого потенціалу податку на прибуток має Канада. У цій країні ставка корпоративного податку складає 26,5 % та включає в себе федеральний податок – 15 % та провінційний – 11,5 % [6]. Також у Канаді широко застосовується практика різноманітних пільг. Наприклад, податковий кредит застосовується для компаній аерокосмічної, фармацевтичної, комп'ютерної та телекомунікаційної галузей. Це сприяє залученню іноземних інвестицій, стимулює розвиток науково-технічного прогресу та розвиток економіки в цілому [17].

Податок на дохід фізичних осіб має також вагомим значення в наповненні державного бюджету, адже група платників ПДФО є найбільш чисельною. При формуванні ефективного механізму оподаткування доходів фізичних осіб виникає необхідність врахування провідного зарубіжного досвіду.

Помітною особливістю податкових систем зарубіжних країн є прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб. Представимо максимальні ставки податку з доходів фізичних осіб певних зарубіжних країн у 2017 році (табл. 2.9).

У Франції, відповідно до податкової системи, податок на доходи фізичних осіб розраховується не на окремого громадянина, а на родину. Розрахунок податку здійснюється за прогресивною шкалою від 5,5 % до 75 %. Максимальну ставку застосовують до доходу сім'ї розміром 1 000 000 євро, а неоподатковуваний мінімум складає 6011 євро в рік [16].

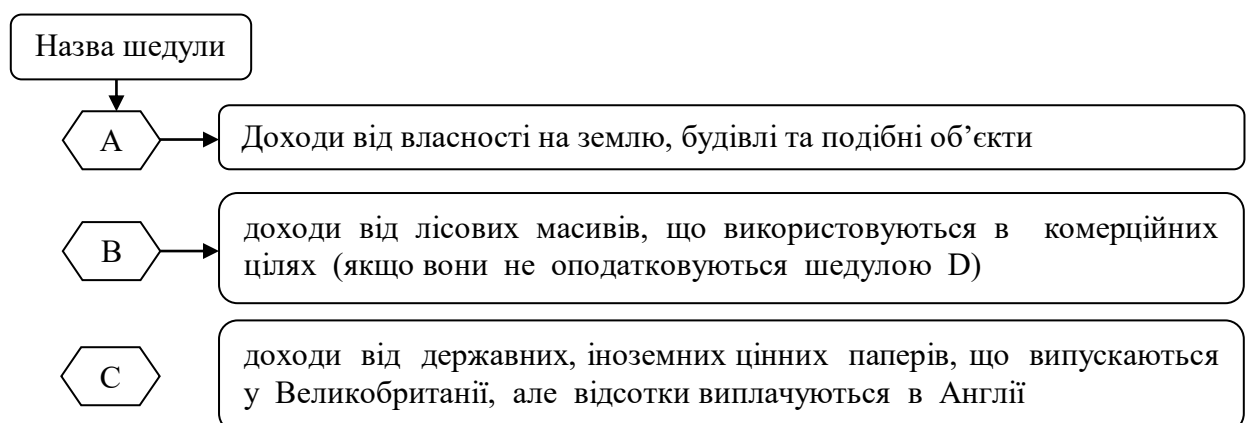
Таблиця 2.9 – Максимальні ставки податку з доходів громадян зарубіжних країн у 2017р., %

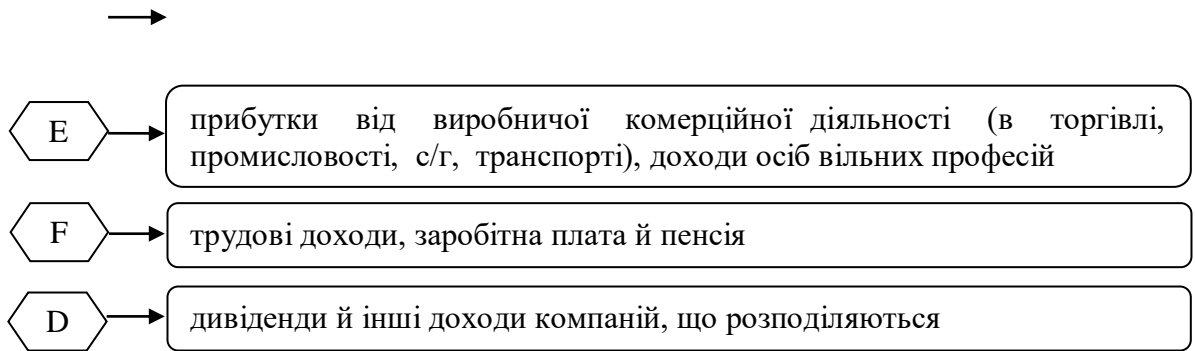
Країна	Ставка податку
Франція	75
Швеція	56,9
Данія	55,6
Іспанія	52
Бельгія	50
Португалія	48
Великобританія	45
Іспанія	45
Німеччина	45
Норвегія	39
Італія	36

Складено автором на основі [Error! Reference source not found.], [Error! Reference source not found.], [Error! Reference source not found.].

У Німеччині діє подібна французькій система оподаткування. Одним із найвагоміших у Німеччині вважається податок на заробітну плату. При стягуванні податку враховують види діяльності та податкові класи громадян, використовуються податкові таблиці та карти. В цілому існує шість податкових класів, які групують платників залежно від їх сімейного стану, кількості зайнятих у сім'ї, наявності дітей, спільного чи окремого ведення бюджету сім'ї. Шкала ставок змінюється від 2,56 % (на дохід у розмірі 9000-11500 євро в рік) до 45 %. Доходи розміром менш ніж 9000 євро в рік оподатковуються за 0 % ставкою [6;16].

У Великобританії оподаткування доходів фізичних осіб відбувається за шедулярною системою, яка вважається найбільш справедливою у світі. Згідно з системою дохід ділиться на декілька частин (шедули) залежно від джерела доходу, а кожна шедула оподатковується за окремим порядком. Таке окреме оподаткування доходів має на меті «настигнути доходи біля джерела» (рис. 2.15).

Складено автором на основі [**Error! Reference source not found.**]

Рисунок 2.15 – Шедулярна система оподаткування доходів фізичних осіб у Великобританії

Неоподатковуваний мінімум у Великобританії що не перевищує 2790 фунтів стерлінгів оподатковується за 0 % ставкою, а податкові ставки становлять – 20 %, 40 %, 45 % [16].

В Італії податком на доходи фізичних осіб оподатковуються приватні особи – резиденти і нерезиденти. Причому доходи резидентів оподатковуються всі, ті які отримані на території країни та за її межами, а нерезидентів лише доходи, отримані на території Італії. Доходи громадян поділяються на п'ять груп залежно від джерел їх надходжень. Доходи кожної з груп оподатковуються окремо, за ставками 10-36 % [11].

В Австралії існує п'ять ставок податку. Звільняються від оподаткування громадяни, які за рік отримали доходів менше 6 тисяч доларів. Ті платники податку, доходи яких перевищують 180 тисяч доларів, сплачують 45 % свого доходу у державний бюджет.

Роблячи висновки, потрібно відмітити, що в Україні слід поєднати найкращі розробки зарубіжних систем оподаткування доходів фізичних та юридичних осіб, та застосувати їх до українських реалій, і розробляти власну ефективну, справедливую, соціально спрямовану модель системи прямого оподаткування.

Висновки до розділу 2

У другому розділі нами проаналізовано систему організації прямого оподаткування в Україні. Було здійснено аналіз надходжень прямих податків до Зведеного бюджету України за 2015 – 2017 рр. Визначено, що найбільшу частку надходжень до бюджету серед прямих податків займає податок на доходи фізичних осіб.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку фінансово-економічної системи України свідчить про відносну самостійність функціонування її кожної ланки. Були проаналізовані показники фінансово-економічної системи: ВВП країни, індекс споживчих цін, індекс промислової продукції, обсяг експорту та імпорту товарів, показники ринку праці, а також показники банківської системи. Отже, ключовим показником фінансово-економічної системи країни є ВВП. Протягом 2015-2017рр. номінальний ВВП збільшився на 994,4 млрд. грн. та в 2017 р. склав 2982,9 млрд. грн. Попри певне покращення макроекономічної ситуації в Україні в 2016 р. та її подальше поліпшення в 2017 р., проведений аналіз банківської системи дав змогу зробити висновок, що ця система є доволі ризиковою. Ключовими чинниками високих фінансових та операційних ризиків для українських банків є, як і раніше, напружена ситуація на Сході, а також політична нестабільність.

Провівши аналіз прямого оподаткування зарубіжних країн, ми дійшли до висновку, що в цілому існують дві системи прямого оподаткування у країнах світу: плоска система оподаткування та прогресивна. Плоска система оподаткування характеризує єдину ставку прямого податку. А прогресивна шкала характеризується збільшенням ставки податку зі зростанням доходів фізичних та юридичних осіб.

Були наведені приклади деяких країн світу стосовно корпоративного оподаткування: США, Китай, Словаччина, Канада. У цих країнах система корпоративного оподаткування базується на прогресивній шкалі оподаткування, тобто не існує єдиної ставки податку на прибуток. Також у Канаді широко застосовується практика різноманітних пільг. Це сприяє

залученню іноземних інвестицій, стимулює розвиток науково технічного прогресу та розвиток економіки в цілому.

Також були проаналізовані приклади оподаткування ПДФО в таких країнах: Франція, Німеччина, Великобританія, Італія та Австралія.

Особливістю прямого оподаткування у Франції є те, що ПДФО розраховується не на окремого громадянина, а на родину. Німеччина має схожу систему оподаткування. У Великобританії оподаткування доходів фізичних осіб відбувається за шедулярною системою. Згідно з системою дохід ділиться на декілька частин (шедули) залежно від джерела доходу, а кожна шедула оподатковується за окремим порядком. Ця система вважається найсправедливішою у світі.

Отже, головним завданням податкової політики національної економіки можна визначити реалізацію на практиці іноземного досвіду, що сприятиме якнайшвидшому переходу до нової системи оподаткування. Вона повинна бути сталою та дієвою, ґрунтуватися на всебічному поєднанні найкращих передових методів і запозичених позитивних елементів податкових систем іноземних країн, що дасть імпульс для зміцнення соціального складника системи оподаткування в Україні.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Вплив прямих податків на фінансово-економічну систему України

Розглянемо вплив прямих податків на фінансово-економічну систему, для цього було обрано метод парної кореляції стохастичного факторного аналізу. Дослідження цього зв'язку відбувається на основі аналізу кореляції (кореляційної залежності), котра визначається тим, що зміну значень одного показника супроводжує зміна значень іншого показника. Окрім розрахунку значення коефіцієнта кореляції (R) між указаними показниками, в дослідженні були розраховані значення коефіцієнта детермінації (R^2), котрий із допомогою шкали Чеддока (додаток Ж) надає якісну оцінку щільності зв'язку, тобто показує ймовірність впливу факторного показника на результатний, ступінь щільності зв'язку між якими саме вимірювався.

До показників впливу було віднесено такі елементи фінансово-економічної системи України (результативні показники): номінальний ВВП, індекс споживчих цін, облікова ставка НБУ, курс гривні, кількість безробітних, кількість економічно-активного населення, кількість банків,

чисті активи банків. У ролі факторного показника було розглянуто прямі податки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Показники фінансово-економічної системи та надходження прямих податків до Зведеного бюджету України за 2008 – 2017рр.

Показник	Рік									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП, млрд. грн.	720,7	948,1	1083	1317	1409	1455	1566,8	1988,5	2385,4	2982,9
ІСЦ, %	122,3	112,3	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7
Реальна з/п, %	100,7	101,7	111,0	108,3	110,5	109,5	87,3	89,0	109,0	119,1
Облікова ставка нбу, %	12,0	10,3	7,8	7,8	7,5	6,5	14,0	22,0	14,0	13,0

Продовження таблиці 3.1

Курс гривні до 100 дол.США	770,0	798,5	796,2	799,0	799,3	799,3	1576,9	2400,2	2719,1	2807,4
К-сть безробітних	1425	1959	1714	1662	1590	1510	1847,6	1654,7	1678,2	1824,4
К-сть економ. активного населення, млрд. дол. США	22,4	22,2	20,9	21	20,9	20,8	20	18,1	18	17,9
Кількість банків, шт	184	182	176	176	176	180	163	117	96	82
Чисті активи банків, млрд. грн.	928	880	942	1054	1127	1278	1290	1254	1256	1336
Прямі податки, млрд. грн.	100,8	85,5	101,5	109,6	127,6	136,2	121,5	218,1	303,9	323,1

Значення розрахованих коефіцієнтів кореляції (R) та детермінації (R^2) основних показників фінансово-економічної системи та надходжень прямих податків за період з 2008 по 2017 рр. зображено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Значення коефіцієнтів кореляції (R) та детермінації (R^2) основних показників фінансово-економічної системи та надходжень прямих податків за 2008 – 2017 рр.

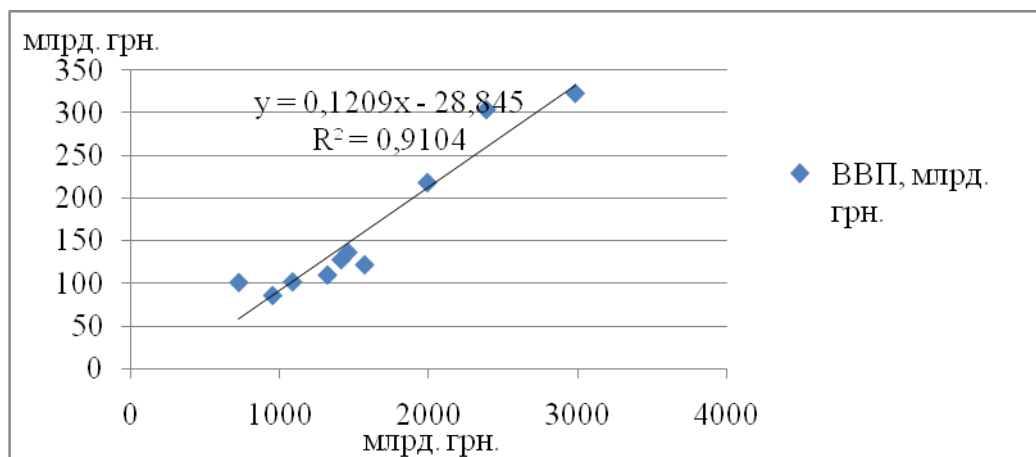
Показник	R^2	R
ВВП, млрд. грн.	0,91	0,95
ІСЦ, %	0,06	0,24

Реальна з/п, %	0,09	0,30
облікова ставка нбу	0,30	0,55
курс гривні до 100 дол.США	0,89	0,94
к-сть безробітних	0,02	0,14
к-сть економ. активного населення, млрд. дол. США	0,90	0,95
Кількість банків, шт	0,96	0,98
Чисті активи банків, млрд. грн.	0,59	0,77

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Одним із головних показників фінансово-економічної системи України є ВВП.

Сформулюємо гіпотезу «Зростання рівня ВВП в країні залежить від розміру надходжень прямих податків до бюджету». Перевіримо її шляхом графічного зображення динамічних рядів та співставлення їх тенденцій протягом 2008 – 2017 рр. Розмір номінального ВВП України з 2008 по 2017 рр. та його взаємозалежність з надходженнями прямих податків до бюджету представлений на рисунку 3.1.

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

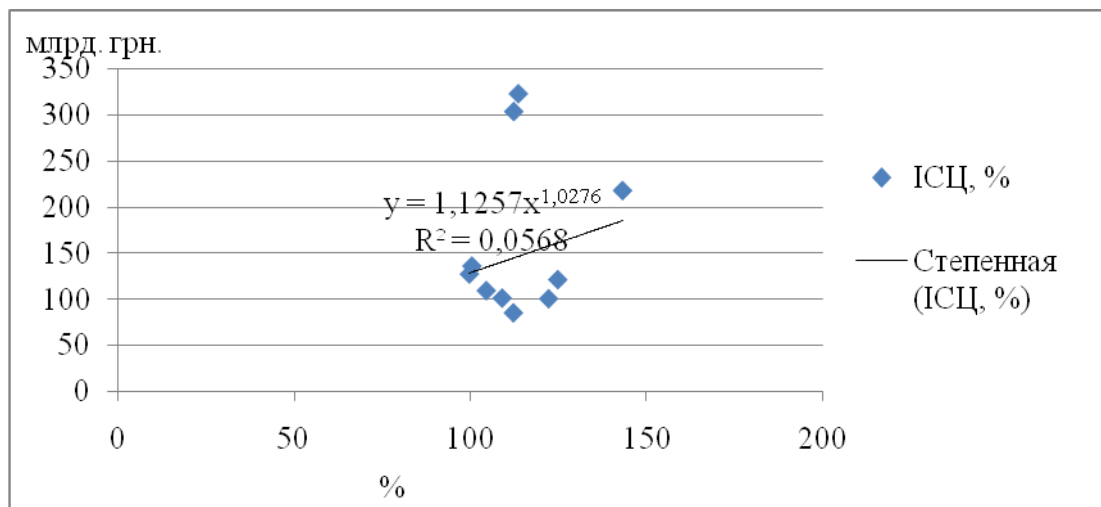
Рисунок 3.1 - Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу величини надходжень прямих податків на залежну змінну номінальний ВВП

Отже, отримали лінійну функцію $y = 0,1209x - 28,845$, що характеризує доволі високий взаємозв'язок досліджуваних величин. Про це свідчить коефіцієнт кореляції $R=0,95$.

За розрахованими даними можна стверджувати, що дійсний рівень ВВП у країні можна регулювати за рахунок збільшення або зменшення надходжень прямих податків до бюджету України. Зростання надходжень прямих податків свідчить про збільшення бази, з якої вони були стягнуті, значить, зростають доходи економічних суб'єктів, а держава акумулює в своїх руках більші ресурси для виконання своїх завдань в економіці і соціальній сфері. Отже, гіпотеза підтверджена.

Розглянемо інші показники фінансово-економічної системи, та визначимо на які показники прямі податки мають найбільший вплив.

Сформулюємо гіпотезу «Зменшення рівня інфляції у країні залежить від розміру надходжень прямих податків до бюджету». Перевіримо її шляхом графічного зображення динамічних рядів та співставлення їх тенденцій за період з 2008 по 2017 рр. (рис. 3.2).

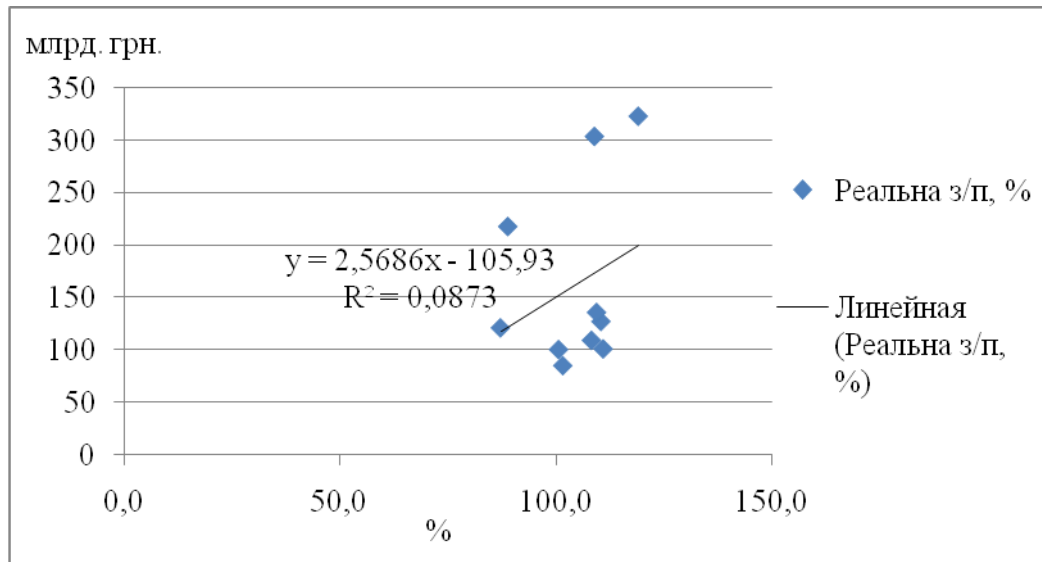
Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Рисунок 3.2 – Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу величини надходжень прямих податків на залежну змінну індекс споживчих цін в Україні [39]

Таким чином, маємо степеневу функцію $y = 1,1257x^{1,0276}$, що характеризує слабкий взаємозв'язок досліджуваних величин. Про це свідчить коефіцієнт кореляції $R=0,24$. За розрахованими даними можна стверджувати,

що вплив прямих податків на індекс споживчих цін в Україні є несуттєвим. Отже, гіпотеза не підтвердилась.

Сформулюємо гіпотезу «Зростання реальної з/п в Україні залежить від розміру надходжень прямих податків до бюджету». Графічне зображення впливу прямих податків на реальну з/п представлено на рисунку 3.3.

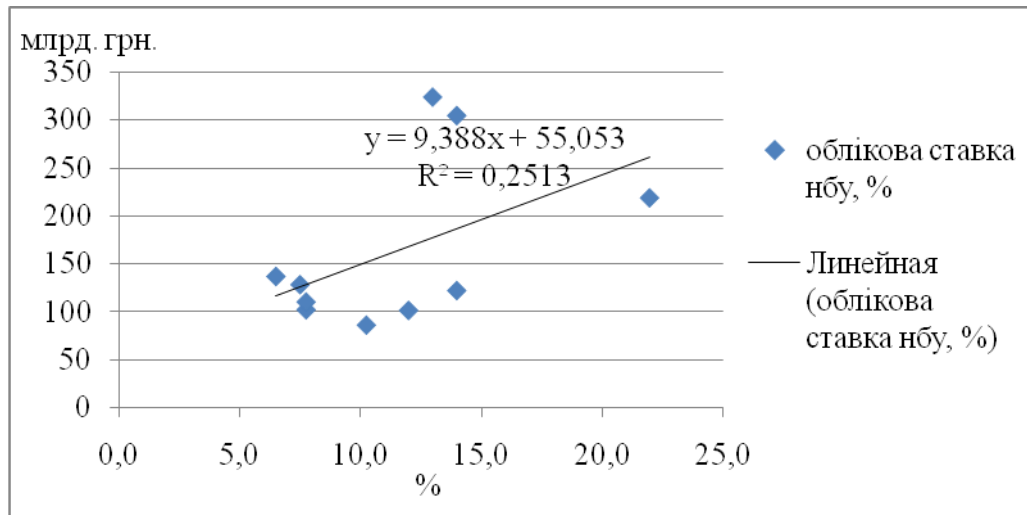
Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Рисунок 3.3 – Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу величини надходжень прямих податків на залежну змінну реальна з/п в Україні з 2008 по 2017 рр. [39]

Як видно з рисунку, має місце лінійна залежність, що описується наступним рівнянням $y = 2,5686x - 105,93$. Отже, наявний прямий кореляційний зв'язок зі слабкою щільністю. Про це вказує коефіцієнт кореляції $R = 0,30$. Отже, гіпотеза не підтвердилась, а це означає що на зміну величини реальної з/п не істотно впливає зміна надходжень прямих податків до бюджету.

Дослідимо вплив прямих податків на облікову ставку НБУ. Сформулюємо гіпотезу «Зростання облікової ставки НБУ в Україні залежить від розміру надходжень прямих податків до бюджету» (рис. 3.4).

За розрахованими даними маємо коефіцієнт кореляції $R = 0,55$. Залежність величини облікової ставки НБУ від прямих податків, що описується наступним лінійним рівнянням: $y = 9,388x + 55,053$, не підтверджує вище зазначену гіпотезу, адже залежність між досліджуваними величинами доволі слабка.

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Рисунок 3.4 – Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу величини прямих податків на залежну змінну облікова ставка НБУ з 2008 по 2017 рр. [39]

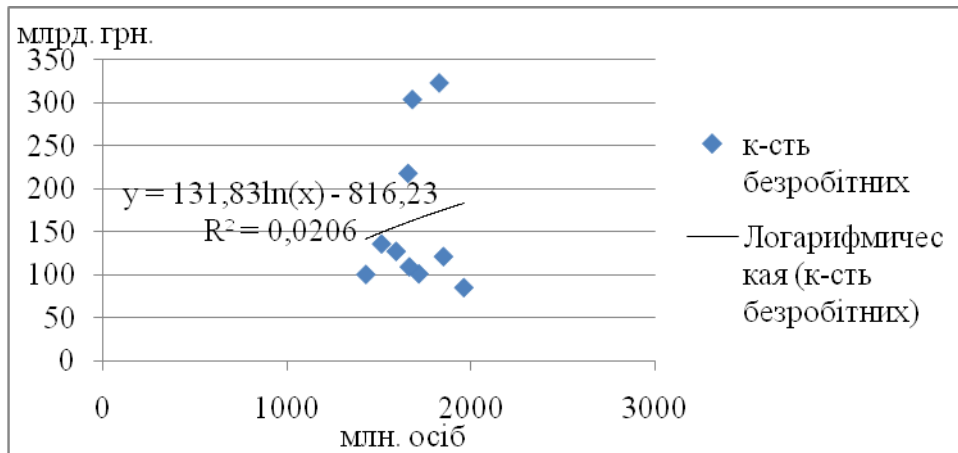
Оскільки великий рівень безробіття має негативні наслідки для суспільства як на загальнодержавному, так і на індивідуальному рівні, державна політика зайнятості є вирішальним елементом фінансово-економічної системи держави. Але для того, щоб ця політика була ефективною у розв'язанні проблеми безробіття, потрібно враховувати загальні закономірності ринку праці, властиві ринковій економіці, особливості ринку праці та специфіку прояву безробіття в країні.

Сформулюємо гіпотезу «Зменшення кількості безробітних в Україні залежить від розміру надходжень прямих податків до бюджету» (рис. 3.5).

Отже, маємо за результатами розрахунку слабкий зв'язок між досліджуваними величинами. Про це свідчить значення коефіцієнта кореляції

$R=0,14$, що описується логарифмічною функцією $y = 131,83\ln(x) - 816,23$.

Отже, гіпотеза не підтвердилась.

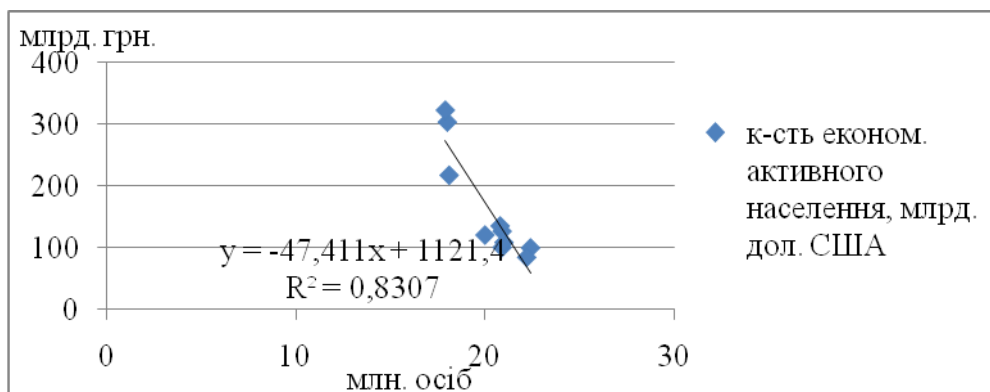

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Рисунок 3.5 - Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу величини надходжень прямих податків на залежну змінну величину кількості безробітних в Україні за 2008 – 2017 рр. [39]

Окрему увагу варто приділити дослідженню такого важливого показника фінансово-економічної системи, як кількість економічно-активного населення.

Сформулюємо гіпотезу: «Зростання кількості економічно-активного населення в країні залежить від надходжень прямих податків до бюджету»
Перевіримо її шляхом графічного зображення динамічних рядів та співставлення їх тенденцій за період з 2008 по 2017 рр. (рис. 3.6).

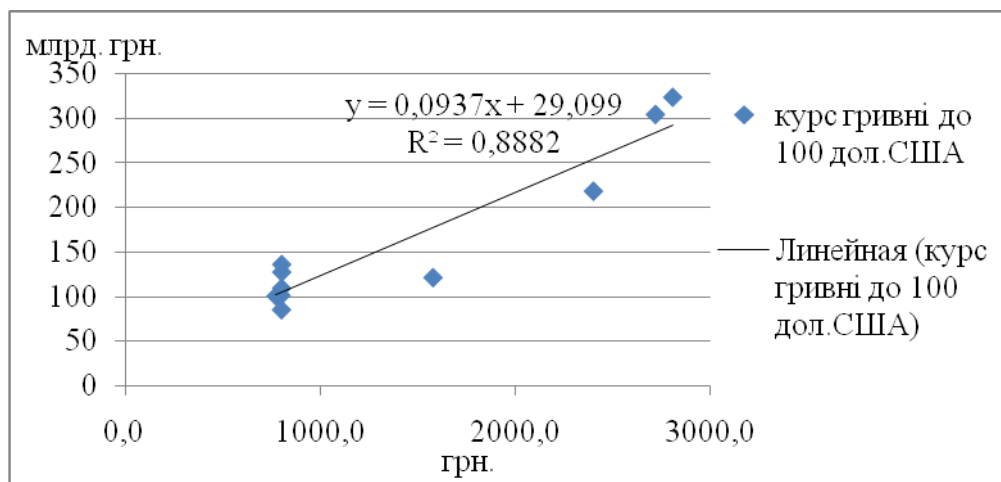

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Рисунок 3.6 - Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу величини прямих податків на залежну змінну кількість економічно-активного населення з 2008 по 2017 рр. [39]

За даними рисунка 3.6 маємо значення коефіцієнта детермінації на рівні 0,83, а коефіцієнта кореляції – 0,91. За результатами розрахунків на підставі значень шкали Чеддока (додаток Ж) маємо, що спостерігається висока залежність кількості економічно-активного населення від прямих податків. Отже, можна стверджувати, що сформульована нами гіпотеза підтверджується, тобто фактичний рівень економічно-активного населення в країні можна регулювати збільшуючи або зменшуючи надходження прямих податків до бюджету.

Визначимо взаємозв'язок обмінного курсу і прямих податків та сформулюємо гіпотезу: «Співвідношення валют за їх купівельною спроможністю є своєрідною віссю валютного курсу, тому на валютний курс впливають прямі податки». Розраховані дані зазначено на рисунку 3.7.

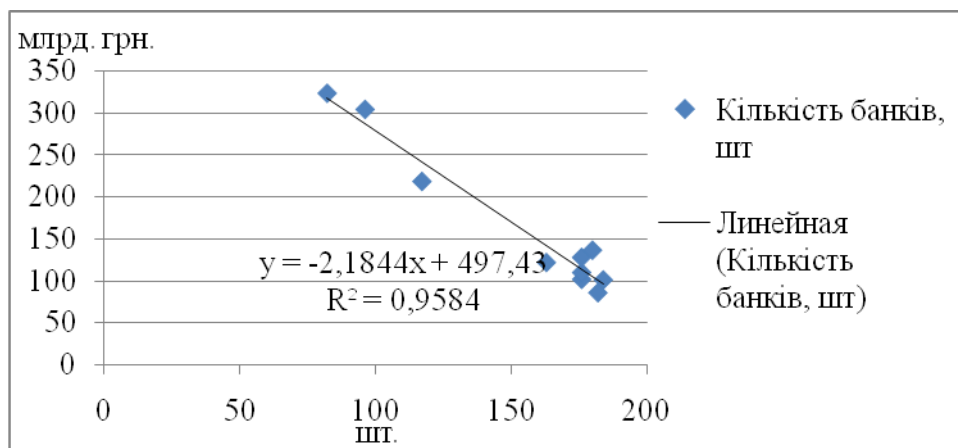

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Рисунок 3.7 – Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу величини прямих податків на залежну змінну курс гривні до долара в Україні з 2013 по 2017 рр. [39]

З проведених розрахунків, результати яких наведено на рисунку 3.6, отримано такі результати: $R^2 = 0,89$. Отже, як бачимо, зв'язок між обмінним курсом гривні до долара США та величиною надходжень прямих податків існує. А також отримана модель з ключовими параметрами, що описується лінійною функцією $y = 0,0937x + 29,099$ є адекватною, адже коефіцієнт кореляції $R = 0,94$, свідчить про високу щільність між розрахунковими і теоретичними показниками змінної.

Сформулюємо наступну гіпотезу «Зростання кількості банків в Україні залежить від розміру надходжень прямих податків до бюджету». Графічне зображення впливу прямих податків на зростання кількості банків в Україні представлено на рисунку 3.8.

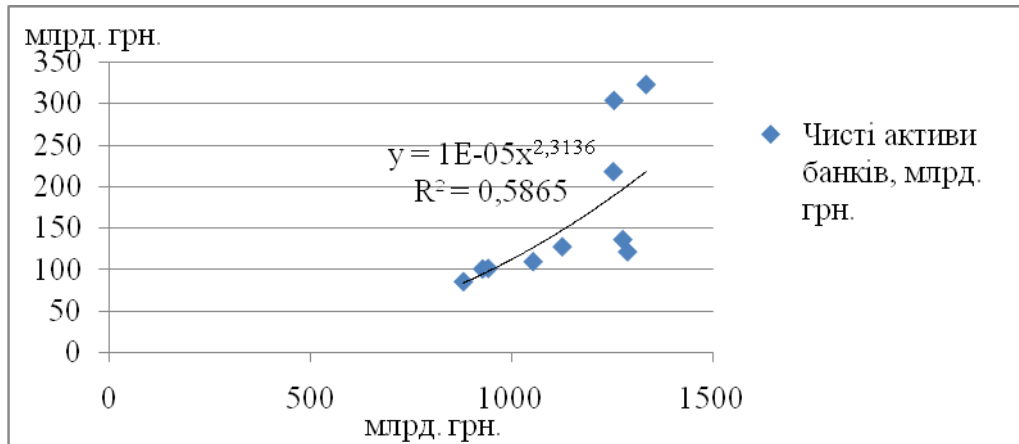

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Рисунок 3.8 – Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу величини надходжень прямих податків на залежну змінну реальна з/п в Україні з 2008 по 2017 рр. [39]

Отже, після проведених розрахунків маємо лінійну модель, що описується наступним рівнянням $y = -2,1844x + 497,43$. Коефіцієнт кореляції $R = 0,98$ вказує на те, що між досліджуваними даними існує прямий високий зв'язок. Отже, гіпотеза підтвердилась, а це означає що на зміну величини кількості банків у країні впливає зміна надходжень прямих податків до бюджету.

Визначимо взаємозв'язок чистих активів банків і прямих податків. Сформулюємо таку гіпотезу: «Збільшення величини чистих активів банків залежить від розміру надходжень прямих податків у до бюджету. Розраховані дані зазначено на рисунку 3.9.

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Рисунок 3.9 – Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу величини надходжень прямих податків на залежну змінну чисті активи банків за 2008 – 2017 рр. [39]

Отже, з розрахунків отримуємо такі розрахункові показники: коефіцієнт детермінації $R^2=0,58$, а коефіцієнт кореляції $R=0,77$. Як бачимо між досліджуваними показниками наявний помітний зв'язок. А отримана модель із зазначеною моделлю $y = 1E-05x^{2,3136}$ виявилась адекватною.

Звідси можна зробити висновки, що протягом досліджуваного періоду зв'язок між величиною надходжень прямих податків та розміром чистих активів банку був присутнім, але стверджувати про те, що збільшення чистих активів банку прямо залежить від надходжень прямих податків до бюджету буде помилковим. Тобто сформульована гіпотеза не підтвердилась.

Отже, підсумовуючи можна сказати, що прямі податки мають значний вплив на більшість показників фінансово-економічної системи, тому їх значимість для розвитку економіки держави підтверджена.

3.2 Перспективи розвитку прямого оподаткування в Україні

Податкова форма одержавлення ВВП виступає фінансовою основою існування держави, підґрунтям для виконання покладених на неї функцій і засобом згладжування недоліків ринкового саморегулювання. У результаті носії фіскальної суті перетворилися у вагомий інструмент регулювання макро- та мікроекономічних пропорцій фінансово-економічної системи держави.

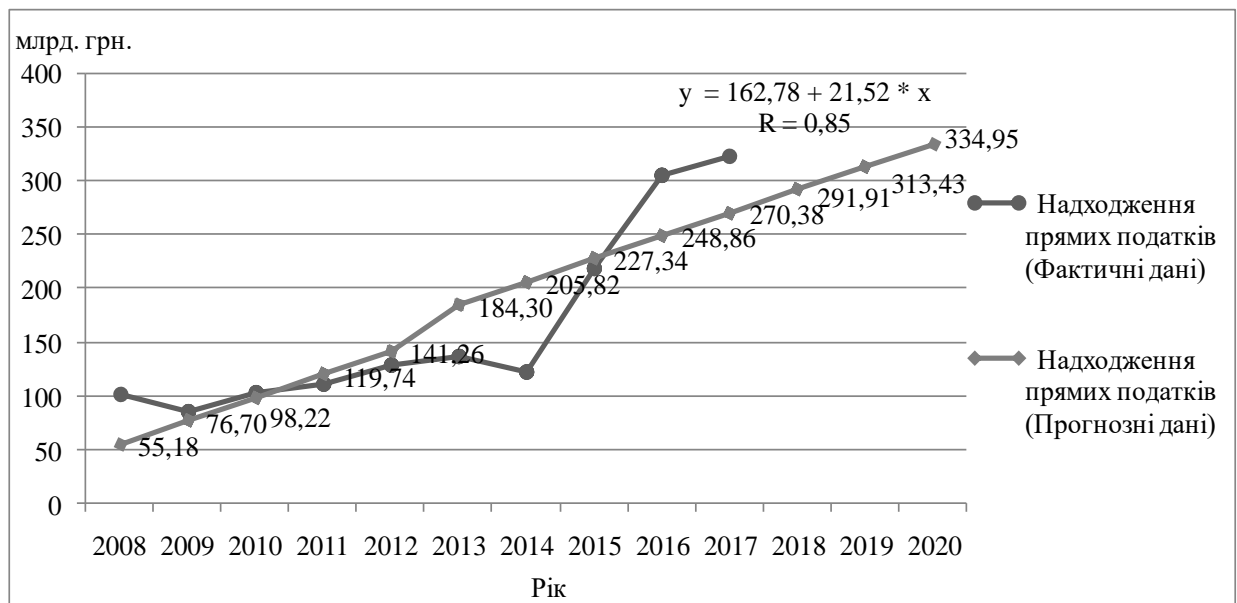
Система прямих податків чинить неабиякий вплив на ряд індикаторів фінансово-економічної системи. Збільшення обсягу прямих податків веде до: росту ВВП країни; зменшення курсу гривні до долара США; збільшення облікової ставки НБУ, кількості економічно-активного населення, кількості банків, величини чистих активів банків.

Оскільки, як ми визначили, прямі податки є важливою складовою в фінансово-економічній системі країни необхідно визначити їх фіскальну ефективність і розрахувати прогнози надходжень прямих податків до Зведеного бюджету держави на майбутнє.

Проведемо прогноз надходжень прямих податків до Зведеного бюджету України на 2018 – 2020 рр. Графічне зображення розрахованих даних представимо на рис. 3.10.

Для прогнозу була обрана лінійна модель, адже значення коефіцієнта кореляції для цієї моделі є найвищим, а саме 0,85. Отже, лінійну модель прогнозування надходжень прямих податків, представлена таким рівнянням:
$$y = 162,78 + 21,52 * x.$$

Фактичні значення надходжень прямих податків до бюджету мають розбіжності з теоретичними, тобто із розрахованими прогнозованими даними. Це пов'язано зі специфікою динамічних рядів. Тобто, збільшення числа спостережень у статичній сукупності дає змогу одержати більш точні характеристики цієї сукупності, тоді як аналогічне подовження ряду динаміки не завжди приводить до подібних результатів, особливо в тих випадках, коли ряди динаміки використовуються для прогнозування. Також похибка в розбіжності даних спричинена тим, що прогнозування за допомогою рядів динаміки, не враховують фактори економічного розвитку країни, а саме, інфляція, облікова ставка НБУ, валютний курс, рівень ВВП та ін.

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Рисунок 3.10 – Фактичні та прогнозовані дані надходжень прямих податків до Зведеного бюджету України протягом 2008 – 2020 рр.

Прогноз надходжень прямих податків до Зведеного бюджету України на 2018 – 2020 рр. показав позитивну тенденцію до збільшення, а саме в 2018р. прямі податкові надходження до бюджету будуть становити 291,91 млрд. грн., в 2019 – 313,43 млрд. грн., в 2020 – 334,95 млрд. грн.

Суттєвим фактором, який визначає ефективність функціонування суб'єктів господарювання та формування дохідної частини Зведеного бюджету є діюча система оподаткування. За рахунок прямих податків держава реалізує виконання регулюючої та розподільчої функції у сфері забезпечення добробуту населення та розвитку культури, освіти, науки. Крім того, прямі податки є вагомим джерелом формування бюджетних ресурсів

У процесі оцінки фіскальної ефективності прямого оподаткування можна визначити ключові особливості:

- ПП підприємств є фактором стимулювання або стримування інвестиційної активності та інструментом регулювання ділової активності;
- ПДФО відіграє визначну роль в процесі реалізації державної фіскальної політики.

Крім того, система прямого оподаткування в Україні характеризується значним обсягом пільг, що спричиняє втрату істотного обсягу фінансових ресурсів дохідної частини бюджету. Така ситуація зумовлює зменшення фіскальної ефективності прямого оподаткування [5].

Загалом, досліджуючи особливості справляння прямих податків в Україні можна виокремити наступне:

- фіскальний потенціал прямого оподаткування в Україні є досить потужним, проте, незважаючи на зростання обсягів справляння прямих податків, у структурі податкових надходжень прямі податки мають тенденцію до зменшення своєї частки;
- негативний вплив на фіскальну ефективність прямого оподаткування справляє наявність значних обсягів пільг (податкова соціальна пільга та ін.);
- основним бюджетоутворюючим прямим податком є податок на доходи фізичних осіб, обсяги надходжень якого складають майже половину всіх прямих податків;

- обсяги надходжень податку на прибуток протягом останніх років зменшуються, що зумовлено основним чином зменшенням ставки податку. Проте, таку динаміку не слід оцінювати негативно, адже зниження ставки податку відіграє стимулюючу роль для розвитку підприємництва. Незважаючи на це, обсяги надходжень від підприємницької діяльності не збільшуються;
- поступово підвищується фіскальна ефективність від справляння єдиного податку;
- стримуючими факторами до підвищення фіскальної ефективності прямих податків справляють такі фактори як невідповідність існуючого розподілу податкового навантаження рівню платоспроможності фізичних осіб, нерівномірний розподіл податкового навантаження між різними джерелами доходів та висока тінізація економіки.

Для підвищення фіскальної ефективності прямого оподаткування доцільним буде вжиття таких заходів:

- перенесення тягаря податкового навантаження на населення з високим рівнем доходу;
- оптимізації системи податкових пільг, особливо з податку на прибуток підприємств;
- запровадження оподаткування багатства та предметів розкоші [9].

Типова країна з економікою, що розвивається збирає тільки 15 % ВВП у вигляді податків, у порівнянні з 40 %, зібраними типовою країною з розвинутою економікою. Здатність держави стягувати податки з платників має ключове значення для здатності країни фінансувати соціальні послуги, такі як охорона здоров'я та освіта, найважливішу інфраструктуру, таку як електрику і дороги, і інші суспільні блага. З огляду на величезні потреби бідних країн, такий низький рівень збору податків ставить під загрозу економічний розвиток.

Вирішенням цієї проблеми може стати досвід країн у яких є достатній потенціал в області збору податкових надходжень. Аналізуючи те, що

дозволило розвиненим країнам провести успішну податкову реформу, ми можемо застосувати цей досвід для проведення успішної податкової реформи в Україні. Хоча не існує універсального рішення, проте є кілька порад, які можна застосувати для проведення успішної податкової реформи:

1. Забезпечення політичної прихильності на високому рівні і участі всіх зацікавлених сторін. Соціальний діалог підвищує ймовірність здійснення та продовження реформ. Ефективна комунікація з зацікавленими сторонами, яка підкреслює передбачувані переваги реформ, може допомогти подолати опір корисливих інтересів. І компенсація тих, хто програв виявилась ефективною в отриманні державної підтримки ініціатив щодо податкової реформи.

2. Спрощення податкової системи і обмеження пільг. Більш проста податкова система з обмеженою кількістю ставок має вирішальне значення для стимулювання дотримання платником податків, як це видно на прикладі Грузії. Слід зазначити, що в нестабільних державах основна увага приділяється спрощенню податків, процедур і структур. Простота податкової системи і законодавства є головним принципом для держав зі слабкою економікою. Це робить податкове адміністрування менш складним в слабких державах, у яких відсутні такі базові інститути, як безпека і добре функціонуюча судова система. Ліберія є прикладом. Після закінчення громадянської війни Ліберія ввела податки на оборот або вартість імпорту, такі як податок на товари і послуги, акцизи і митні тарифи, підкріплені простим податковим законодавством. Обмеження пільг може також зменшити складність податкової системи, одночасно підвищуючи доходи за рахунок розширення податкової бази. Багато країн несуть значну втрату доходів через недосконало впроваджені пільги, такі як дорогі податкові канікули і інші стимули, які не приваблюють інвестиції.

3. Орієнтири податкової системи. У світі існує дві системи оподаткування: плоска та прогресивна. Більшість країн Європи застосовують прогресивну шкалу оподаткування: чим більше ти заробляєш, тим більшою

часткою ділишся з бюджетом. Прогресивне оподаткування може позитивно впливати на урядові видатки на соціальні блага, зокрема медицину та освіту, але в поєднанні з іншими змінами. Однак такі зміни мають поєднатися із системними змінами у фіскальній політиці: спрощенням адміністрування податків, підвищенням прозорості контролю за їхнім використанням, політичною стабілізацією в країні.

4. Розумне використання систем управління інформацією. Успішна мобілізація доходів залежить від управління інформацією і використання сили великих даних для поліпшення відповідності та боротьби з корупцією. Більшість країн скористалися перевагами ІТ-систем, щоб провести реформи по мобілізації доходів. Грузія автоматизувала більшість процесів, включаючи електронну реєстрацію. Вона також створила систему обміну інформацією між податковими органами, платниками податків і банками, а також єдиний інтернет-портал. Камбоджа, Гайана і Ліберія також комп'ютеризували управління своїми податками і звичаями.

5. Більш сучасне оформлення, подача і керівництво з зобов'язань по оплаті. Наприклад, Гайана впровадила унікальну систему ідентифікаційних номерів платників податків та раціоналізувала свій процес.

6. Боротьба з тіньовою економікою. Розмір тіньової економіки на сьогодні складає 33 % від рівня ВВП країни [50]. Детінізація є запорукою збільшення дохідної частини бюджету, адже тіньовий сектор не сплачує податків і фактично паразитує на «офіційному» сегменті. Вітчизняний досвід показав, що для цього недостатньо просто зменшити ставки податків для підприємств. Зниження ставки єдиного соціального внеску вдвічі (з 41 % до 22 %) у 2016 році призвело до більше 20 млрд. грн. річних втрат надходжень до бюджету. Водночас, це не викликало детінізацію економіки та не стимулювало інвестиційно-інноваційний розвиток.

Висновки до розділу 3

Провівши аналіз залежності величини надходжень прямих податків та показників фінансово-економічної системи, можемо зробити висновок, найбільший вплив прями податки мають на кількість банків у країні ($R=0,98$). При цьому коефіцієнт кореляції ВВП та прямих податків становить $R=0,95$, а ВВП є одним із головних показників фінансово-економічної системи. Також досить вагомий вплив прями податки мають на курс гривні та кількість економічно-активного населення, коефіцієнти кореляції становлять $R=0,94$, $R=0,91$, відповідно.

Було визначено, що зі збільшенням надходжень прямих податків до бюджету рівень ВВП зменшується, та навпаки, зі зменшенням надходжень прямих податків, величина ВВП у країні зростає. Якщо говорити, про кількість економічно-активного-населення, то можна сказати, що зі зменшенням надходжень прямих податків на 1 млрд. грн., кількість економічно активного населення буде зростати на 1121,4 млн. осіб. Збільшення надходжень прямих податків до бюджету на 1 млрд. грн., призведе до збільшення курсу гривні до долара на 29,01 грн.

Також було визначено, що зміна величини прямих податків має не суттєвий вплив на кількість безробітних, рівень інфляції, облікову ставку НБУ та величину чистих активів банків.

Досвід зарубіжних країн із розвиненою економікою, дав змогу почерпнути певні поради, які слід застосувати для проведення успішної податкової системи, а саме: забезпечення політичної прихильності на високому рівні і участі всіх зацікавлених сторін, спрощення податкової системи і обмеження пільг, орієнтири податкової системи, розумне використання систем управління інформацією, більш сучасне оформлення, подача і керівництво з зобов'язань по оплаті, боротьба з тіньовою економікою.

Основними напрямками реформування прямого оподаткування з метою підвищення його фіскальної ефективності є зменшення ставок основних прямих податків та їхня пропорційність до доходів платників податків, зменшення кількості пільг та надання більших повноважень для ринку. В

свою чергу, визначальним фактором повноцінного реформування прямого оподаткування є дотримання принципу, коли податки будуть стимулюючими факторами для фізичних та юридичних осіб до підвищення їх діяльності.

ВИСНОВКИ

Пряме оподаткування виступає одним із ключових інструментів у руках держави в здійсненні фінансово-економічної політики. Прямі податки – це обов'язкові платежі, котрі сплачуються з доходів і майна фізичних та юридичних осіб до бюджету країни. В Україні справляються такі прямі податки: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на майно.

Фінансово-економічна система – це сукупність видів фінансово-економічної діяльності інститутів, ринків та органів влади, які є взаємозалежними між собою та які шляхом здійснення своїх повноважень та функцій відтворюють фінансово-економічну політику держави.

Якщо порівнювати прямі податки з непрямими, то можна сказати, що прямі є більш справедливими, оскільки враховують дохідність платника і стягуються на стадії отримання доходу. Прямі податки виступають дійовим фінансовим регулятором доходів платників, інвестицій, нагромадження капіталу, ділової активності, сукупного споживання тощо.

Перший розділ дипломної роботи присвячено теоретичним засадам прямого оподаткування в Україні, зокрема розглянуто питання економічної сутності таких понять, як «прямі податки» та «фінансово-економічна система». Також було розглянуто функції, які виконують прямі податки та законодавче закріплення процесу прямого оподаткування в Україні.

Головною функцією прямих податків, та й взагалі всієї податкової системи є фіскальна. На сьогодні в Україні чинне податкове законодавство

залишається певною мірою неврегульованим, і основні функції прямого оподаткування – стимулююча і регулююча – спрацьовують недостатньо.

Окрему увагу у першому розділі присвячено прийняттю нового Податкового кодексу в Україні та змінам, що відбулися на основі цієї події у системі оподаткування України.

У другому розділі нами було проаналізовано систему організації прямого оподаткування в Україні. Здійснено аналіз надходжень прямих податків до Зведеного бюджету України за 2015 – 2017 рр. Визначено, що найбільшу частку надходжень до бюджету серед прямих податків займає податок на доходи фізичних осіб.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку фінансово-економічної системи України свідчить про відносну самостійність функціонування її кожної ланки. Були проаналізовані показники фінансово-економічної системи: ВВП країни, індекс споживчих цін, індекс промислової продукції, обсяг експорту та імпорту товарів, показники ринку праці, а також показники банківської системи. Аналіз фінансово-економічних показників підтвердив, що основним показником фінансово-економічної системи країни є ВВП.

Аналіз прямого оподаткування зарубіжних країн, показав, що в цілому існують дві системи прямого оподаткування у країнах світу: плоска система оподаткування та прогресивна. Проте більшість країн використовують прогресивну систему оподаткування.

Провівши аналіз прямого оподаткування юридичних та фізичних осіб, можемо зробити висновок, що реформа оподаткування, введення Податкового кодексу в цілому позитивно впливають на доходи та ділову активність юридичних та фізичних осіб, хоча остаточні підсумки підводити ще рано.

Третій розділ дипломної роботи присвячений впливу прямих податків на фінансово-економічну систему країни а також перспективам покращення системи прямого оподаткування. Провівши аналіз залежності величини надходжень прямих податків та показників фінансово-економічної системи,

можемо зробити висновок, що найбільший вплив прями податки мають на кількість банків у країні. Також досить вагомий вплив прями податки мають на ВВП, курс гривні та кількість економічно-активного населення. Також було визначено, що зміна величини прямих податків має не суттєвий вплив на кількість безробітних, рівень інфляції, облікову ставку НБУ та величину чистих активів банків.

Податкова система України має суттєві вади і є набагато обтяжливішою як для юридичних осіб, так і для громадян країни порівняно з податковими системами країн ЄС. Вона має бути реформована у частині зниження загального податкового навантаження, зміни структури податкових вимог підприємствам, покращення податкового клімату, вдосконалення виконання фіскальної та регулюючої функцій податків, реорганізації самої податково-митної служби та ін. Причому орієнтуватися потрібно на динамічні трансформації, що спостерігаються у країнах – нових членах ЄС, які є одними з головних конкурентів України на світових ринках товарів і капіталів. Зокрема, в межах завдання підвищення фіскальної ефективності податкової системи необхідно запровадити додаткові заходи щодо збільшення доходів бюджету, уникнувши при цьому посилення фіскального навантаження на високотехнологічні галузі економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gurusamy S. Indian Financial System / S. Gurusamy. – Tata mcGraw Hill Education, 2009, - 694 p.
2. KPMG (2016), “Corporate tax rates table”, available at: <https://home.kpmg.com/xx/en/home/services/tax/tax-tools-andresources/tax-rates-online/corporate-tax-rates-table.html>
3. National Student Fee and Support Systems in European Higher Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/fees_support.pdf
4. PWC (2016), “United States. Corporate – Taxes on corporate income”, available at: <http://taxsummaries.pwc.com/uk/taxsummaries/wwts.nsf/ID/United-StatesCorporate-Taxes-on-corporate-income>
5. PWC (2016), “China. Corporate – Taxes on corporate income”, available at: <http://taxsummaries.pwc.com/uk/taxsummaries/wwts.nsf/ID/Peoples-Republic-of-China-Corporate-Taxes-on-corporate-income>
6. Schinasi G. Safeguarding financial stability : theory and practice / G. Schinasi — Washington, D.C. : International Monetary Fund, 2005.
7. Shums'kyj R. V. (2012), “Zarubizhnyj dosvid pobudovy systemy prybutkovoho opodatkuvannia iurydychnykh osib”, available at: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33570>

8. Смашнюк О. В. Аналіз надходження прямих та непрямих податків до бюджету України. О. В. Смашнюк.. Інноваційний розвиток: освіта та наука ХХІ століття. – 2018. – №3. – С. 16-22.
9. Андрущенко В. Л. Податкові системи зарубіжних країн / В. Л. Андрущенко, О. Д. Данілов. - К. : Комп'ютерпрес, 2009. – 680 с.
10. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу: Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів. В. Л. Андрущенко. – Львів: Каменяр. – 2010. – 212 с.
11. Асоціація платників податків України. Податкова система США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.appu.org.ua/main2/shkola_platnyka_podatkiv/vse_pro_podatki/zarybizhnuy_dosvid/USA.html
12. Бандурка Ю. М. Податкове право / Ю. М. Бандурка, В. Д. Понікаров, С. М. Попова. – Київ. – 2012. – 320 с.
13. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник / О. Д. Василик. – К.: НІОС. – 2001. – 416 с.
14. Козаренко Л. В. Вплив прямих податків на людський розвиток. Л. В. Козаренко.. Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №8. – С. 47-51.
15. Глухова В. І. Податкові пільги як інструмент податкової політики держави. В. І. Глухова.. Стратегічні пріоритети в ХХІ столітті. – Київ., 2017. – С. 91-93.
16. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/>
17. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
18. Духновська Л. М. Вплив ставки податку на доходи фізичних осіб на доходи громадян України / Л. М. Духновська; Р. А. Пономаренко [Електронний ресурс]. –

- Режим доступу:
<http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/173261/2.pdf>
19. Єфименко Т. І. Нові підходи до адміністрування податків / Т. І. Єфименко, А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2011. – № 10. – С. 3-15.
20. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.nbuv.gov.ua/webnavigator/economy>
21. Закон України ВРУ № 1621-VII від 31.07.2014 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів⁹⁰ України» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source/1621-VII-31.07.2014.htm
22. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68427.doc.htm
23. Думчиков М. О. Зарубіжний досвід країн ЄС у сфері удосконалення системи оподаткування та доцільність його застосування в Україні. О. М. Думчиков.. Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – №4. – С. 142-147.
24. Захаркіна Л. С. Роль і місце податкових надходжень у структурі зведеного бюджету України. Л. С. Захаркіна.. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – № 19. – С. 125-129.
25. Іванов Ю. Б. Податкова система : підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – К.: Атіка, 2006. – 920 с.
26. Іванов Ю. Б. Регулятивний потенціал податкової системи України : [монографія] / Ю. Б. Іванов. – Харків, 2009. – 335 с.

27. Іванов Ю. Б. Податковий менеджмент : Навчальний посібник / Ю. Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. – Київ: Знання, 2008. – 525 с.
28. Ільєнко Р. В. Податкова політика держави: виклики, завдання, перспективи. Р. В. Ільєнко.. Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №4. – С. 211-216.
29. Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
30. Ярошенко Ф. О. Історія оподаткування: підручник / Ф. О. Ярошенко, П. В. Мельник, В. Л. Андрущенко, В. М. Мельник. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2009. – 242 с.
31. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: Навчальний посібник / О. П. Кириленко // Тернопіль: Астон, 2004. – 192 с.
32. Кравчук О. Кому на руку податки в Україні: європейські моделі та можливі альтернативи. О. Кравчук. – 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/komu-na-ruku-podatki-v-ukrayini-yevropejski-modeli-ta-mozhlivi-alternativi/>
33. Конторщикова О. Податковий менеджмент як інструмент мінімізації податкових платежів / О. Конторщикова // Економіка, фінанси, право. – 2006. – №8. – С. 25-27.
34. Коротун В. І. Соціально-економічні аспекти податкового регулювання в Україні / В. І. Коротун // Часопис економічних реформ. – 2011. – № 4. – 15 с.
35. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні домінанти та практика реалізації податкової політики в Україні. – Тернопіль: Карт-бланш, 2015. – 371 с.
36. Кудряшов В. П. Курс фінансів: навч. посібник / В. П. Кудряшов. – Київ: Знання, 2008. – 431 с.

37. Кучер А. А. Роль НБУ в обслуговуванні боргу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Economics/74324.doc.htm.
38. Лондар С. Л. Моделювання надходжень із податку на прибуток підприємств в умовах українського економічного середовища / С. Л. Лондар // Фінанси України: журнал. – 2010. – №12. – С. 12-20.
39. Луніна І. О. Ефективність оподаткування споживання в Україні / І. О. Луніна, Н.Б. Фролова // Фінанси України. – 2007. – №1. – С.23-52.
40. Мединська Т. В. Зарубіжний досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності / Вісник Львівської комерційної академії // ред. кол. : Г.І. Башнянин, В.В. Апопій В.В., О.Д. Вовчак та ін. – Сер. Економічна. – Львів: Вид-во Львівської КА, 2010. – № 33. – С. 42-46.
41. Мединська Т. В. Теоретико-методологічні підходи до визначення податкового навантаження / Т. В. Мединська // Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін : матер. міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 жовтня 2009 р. – Тернопіль : Вид-во ТНЕУ, 2009. – С. 232-236.
42. Мельник В. М. Механізм прямого оподаткування у фінансовій теорії / В. М. Мельник, Г. Л. Пенякова // Фінанси України, 2009. – №5. – С.66-77.
43. Меморандум МВФ. – Київ, 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B1aYUsRC3tGBTMlhUFdYbzBEWFE/view>
44. Міжнародний досвід реформування податкових систем: види податків та електронна звітність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukrain/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/mrdosvid/>

45. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/index>
46. Національне рейтингове агентство «Рюрік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rurik.com.ua>
47. Нестеренко А. С. Історія економічних учень: підручник / А. С. Нестеренко // Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Знання, 2004. – 1300 с.
48. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
49. Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс: підручник / О. П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.
50. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
51. Пенякова Г. Л. Структура вітчизняної підсистеми прямих податків та їх бюджетоутворююча роль / Г. Л. Пенякова // Наукові праці НДФІ, 2010. – №2. – С.42-51.
52. Бурбика М. М. Підходи до визначення поняття "фінансова система" в Україні та зарубіжних країнах / М. М. Бурбика, А. В. Солонар, М. С. Уткіна // Право і суспільство. – 2016. – № 4. – С. 159-164.
53. Гайдуцький П. Податкова реформа – виклик для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua>
54. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
55. Ткачук Н.В. Вплив податкового навантаження на діяльність суб'єктів господарювання в умовах реформування фінансової системи України / Н. В. Ткачук // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі

Українки: журнал / уклад. Л. Г. Ліпич, М. Б. Кулинич. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – №4. – С. 121-128.

56. Молдован О. О. Пріоритети реформування податкової політики України: як перейти від фіскалізму до стимулювання ділової активності / О.О. Молдован, О. В. Шевченко, О. О. Єгорова. – К.: НІСД, 2010. – 80 с.
57. Роль В. С. Фінансове право: навч. посібник / В. Ф. Роль, В. В. Сергієнко, С. М. Попова. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 392 с.
58. Сидорович М. Я. Особливості моделювання надходжень податку на прибуток підприємств на сучасному етапі розвитку фінансової системи України / М. Я. Сидорович // Наукові записки. – Економічні науки. – 2010. – С. 78-85.
59. Словник фінансово-правових термінів / [за заг. ред. д.ю.н., проф. Л.К. Воронової]. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 558 с.
60. Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія і практика становлення / Соколовська А. М. – К. : Знання-Прес, 2004. – 454 с.
61. Соколовська А. М. Шляхи реформування податкової системи України / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2014. – № 12. – С. 103-121.
62. Танклевська Н. С. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб / Н. С. Танклевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/264.pdf>
63. Теория финансов : учеб. пособие / [Н. Е. Заяц, М. К. Фисенко, Т. Е. Бондарь и др.]. – Мн. : Выш. шк., 1997. – 368 с.

64. Тищук Т. А. Економіка України у 2011 році: прогноз динаміки, виклики та ризики / Т. А. Тищук, Ю. М. Харазішвілі, О. В. Іванов; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К.: НІСД, 2011. – 88 с.
65. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання / Міжнародний центр перспективних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaeconom_kaukra_ni.pdf
66. Ткаченко Т. Порівняльний аналіз податкового навантаження в економіці України та країнах з розвинутою ринковою економікою / Т. Ткаченко // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – №19. – С. 460-464.
67. Угровецький О. П. Система оподаткування в Україні: становлення, адміністрування, реформування: монографія / О. П. Угровецький. – Х.: Золота миля, 2009. – 326 с.
68. Хорошаєв Є. С. Фіскальне право країн Великої Вісімки: монографія / Є. С. Хорошаєв. – Ніжин: ТОВ “Видавництво” Аспект-поліграф”, 2012. – 342 с.
69. Чугунов І. Я. Євроінтеграційний розвиток фінансової системи України: [монографія] / І. Я. Чугунов. – К.: Акад. фін. упр., 2009. – 265 с.
70. Швець Ю. О. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС / Ю. О. Швець, Я. Ю. Бахметова // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського – 2017. – №17. – С. 771-775.
71. Шумський Р. В. Зарубіжний досвід побудови системи прибуткового оподаткування юридичних осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33570>
72. Юткина Т. Ф. Налоги и налогообложение: Учебник. 2-е изд., перероб. и доп. / Т. Ф. Юткина. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 576 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А 1 – Підходи до дефініції «фінансово-економічна система»

№п/п	Автор	Визначення поняття
1	Опарін В.М. [Error! Reference source not found.]	Сукупність відокремлених, проте взаємопов'язаних ланок, які відображають особливі форми фінансових взаємовідносин.
2	Кириленко О.П. [Error! Reference source not found.]	Сукупність окремих сфер фінансових відносин, які пов'язані між собою, їм притаманні централізовані або децентралізовані фонди грошових коштів, є відповідний апарат управління та правове забезпечення.
3	Кудряшов В.П. [Error! Reference source not found.]	Сукупність фінансових операцій, які проводяться суб'єктами фінансової діяльності з використанням певного фінансово-кредитного механізму.
4	Нестеренко А.С. [Error! Reference source not found.]	Характеризується цілісністю складових її сфер і ланок, їх взаємозалежністю і взаємообумовленістю комплексу фінансових інститутів і відповідних їм правовідносин, уповноваженого суб'єкта, процедур здійснення фінансової діяльності, функціонування якого регулюється нормами права, що встановлюють юридичні засоби формування, розподілу та організації використання публічних грошових фондів.
5	Орлюк О.П. [Error! Reference source not found.]	Сукупність фінансових інститутів, що сприяють утворенню та використанню фондів коштів для здійснення економічної діяльності держави.
6	Роль В.Ф., Сергієнко В.В. [Error! Reference source not found.]	Сукупність і взаємозв'язок урегульованих фінансово-правовими нормами різних груп фінансових правовідносин, за допомогою яких держава формує, розподіляє та використовує централізовані та децентралізовані фонди коштів.
7	«Словник фінансово-правових термінів» [Error! Reference source not found.]	Сукупність органів державної влади та місцевого самоврядування, які шляхом здійснення своїх повноважень реалізують фінансово-економічну політику держави.
8	Шинасі Г. [Error! Reference source not found.]	Сукупність засобів – фінансових інститутів і ринків, які є результатом еволюції соціальних замовлень і за допомогою яких здійснюються та впроваджуються фінансові рішення.
9	Дж. Ван Хорн [Error! Reference source not found.]	Сукупність низки установ і ринків, які надають свої послуги фірмам, громадянам, а також урядам.
10	Гурусамі С. [Error! Reference source not found.]	Система, що спрямована на створення і забезпечення регулярного, гладкого, ефективного економічного зв'язку між вкладниками.

Додаток Б

Таблиця Б 2 – Принципи оптимального оподаткування

№п/п	Принципи оптимального оподаткування	Тлумачення
1	Принцип платоспроможності	Будь-який громадянин повинен вносити на користь держави частину своїх доходів, що відповідає його здатності платити. На першому плані стоїть ідея справедливого розподілу податкового тягаря, що має втілюватися згідно з критеріями горизонтальної і вертикальної справедливості. Горизонтальна справедливість передбачає утримання рівновеликих податків з індивідів, які мають однакову платоспроможність, а вертикальна справедливість - утримання різних податків, що відрізняються платоспроможністю.
2	Принцип еквівалентності	Забезпечує відповідність між податковими платежами окремих громадян до бюджету держави і державними послугами, що фінансуються за рахунок цих платежів. Цей принцип вимагає забезпечення раціонального розподілу і використання бюджетних коштів, узгодженості податкової і бюджетної політики уряду.
3	Принцип адміністративної простоти	Система і процедура сплати податків повинні бути простими, зрозумілими і зручними для платників і головне економічними для установ, що збирають податки. Тобто, оподаткування повинно здійснюватись з мінімальними адміністративними витратами. Ці витрати поділяють на прямі (утримання податкової служби) та непрямі (ведення записів доходів, заповнення податкових декларацій, консультації податкових адвокатів).
4	Принцип гнучкості	Податкова система повинна бути гнучкою, легко адаптуватися до змін економічних і суспільно-політичних умов.
5	Принцип фіскальної достатності	Податкова система має забезпечувати акумуляцію в державному бюджеті коштів, достатніх для фінансування суспільно необхідних функцій держави.
6	Принцип ефективності	Оподаткування не повинно перешкоджати ефективному розподілу ресурсів і впливати на економічні рішення споживачів чи суб'єктів господарювання.

Додаток В

Таблиця В 1 – Склад та структура надходжень податку на доходи фізичних осіб Зведеного бюджету України за 2015 – 2017 рр., %

Показник	Рік			Відхилення, +/-	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
ПДФО, що сплачується податк. агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати (з/п)	68,32	70,53	75,25	2,21	4,72
ПДФО з грош. забезпеч., грош. винагород та ін. виплат, одержаних військовослужб. та особами рядового і начальницького складу, що сплач. податк. Агентами	4,66	5,92	5,20	1,25	-0,71
ПДФО, що сплач. податк. агентами, із доходів платника податку інших ніж з/п	5,92	6,58	6,19	0,66	-0,40
ПДФО, що сплач. фізичними особами за результатами річного декларування	2,14	2,14	1,93	0,00	-0,21
Фіксований ПДФО від зайняття підприємн. діяльн., нарахов. до 01.01 2012 р.	0,00006	0,000089	0,000012	0,00	0,00
ПДФО із доходу у вигляді процентів	8,22	5,48	3,24	-2,74	-2,24
ПДФО від оподаткування пенсійних виплат або щоміс. довічного грошов. утримання, що сплачується згідно з ПКУ	1,09	0,29	0,07	-0,79	-0,22
Військовий збір	9,16	8,26	8,11	-0,90	-0,14

Складено автором на основі [16]

Додаток Г

Таблиця Г 1 – Склад та структура надходжень податку на прибуток підприємств Зведеного бюджету України за 2015 – 2017 рр., %

Показник	Рік			Відхилення, +/-	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
ПП підприємств і організацій, що перебувають у державній власності	10,66	14,09	13,64	3,43	-0,45
ПП підприємств та фінансових установ комунальної власності	1,50	0,38	0,44	-1,12	0,05
ПП підприємств, створених за участю іноземних інвесторів	19,32	15,16	9,79	-4,17	-5,36
ПП іноземних юридичних осіб	7,65	5,82	6,33	-1,83	0,51
ПП банківських організацій, включаючи філіали аналогічних організацій, розташованих на території України	1,81	3,42	1,90	1,60	-1,52
ПП страхових організацій, включаючи філіали аналогічних організацій, розташованих на території України	2,19	1,75	1,27	-0,44	-0,48
ПП організацій і підприємств споживчої кооперації, кооперативів та громадських об'єднань	0,13	0,04	0,03	-0,09	-0,01
ПП приватних підприємств	56,18	59,06	62,26	2,88	3,21
Інші платники податку на прибуток	0,02	0,02	0,02	0,00	0,00
ПП фінансових установ, включаючи філіали аналогічних організацій, розташованих на території України, за винятком страхових організацій	0,15	0,20	0,18	0,05	-0,02
Податок на дохід, який сплачують суб'єкти, що здійснюють діяльність з випуску та провед. державних лотерей	0,05	0,07	0,05	0,02	-0,02

Складено автором на основі [16]

Додаток Д

Таблиця Д 1 - Склад та структура надходжень податку на майно
Зведеного бюджету України за 2015 – 2017 рр., %

Показник	Рік			Відхилення, +/-	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості	0,30	0,23	0,30	-0,07	0,07
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів житлової нерухомості	0,31	0,39	0,80	0,08	0,41
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості	0,01	0,45	0,73	0,44	0,28
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений юридичними особами, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості	4,04	4,61	6,52	0,58	1,91
Земельний податок з юридичних осіб	22,23	28,26	28,44	6,03	0,18
Орендна плата з юридичних осіб	58,80	53,43	50,60	-5,37	-2,83
Земельний податок з фізичних осіб	3,13	4,13	4,77	1,00	0,64
Реструктурована сума заборгованості з плати за землю	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Орендна плата з фізичних осіб	8,48	7,52	7,00	-0,96	-0,52
Транспортний податок з фізичних осіб	2,18	0,64	0,46	-1,54	-0,18
Транспортний податок з юридичних осіб	0,53	0,35	0,39	-0,19	0,04

Складено автором на основі [16]

Додаток Ж

Таблиця Ж 1 – Характеристика теоретичних значень коефіцієнта кореляції за шкалою Чеддока

Кількісна міра тісноти зв'язку	Якісна характеристика сили зв'язку
0,1 - 0,3	слабка
0,3 - 0,5	помірна
0,5 - 0,7	помітна
0,7 - 0,9	висока
0,9 - 0,99	дуже висока